

DecadeWatch

Rómski aktivisti
hodnotia priebeh
Dekády začleňovania
rómskej populácie

2005–2006

DECADE
WATCH

DecadeWatch

Rómski aktivisti
hodnotia priebeh
Dekády začleňovania
rómskej populácie

2005–2006

Publikáciu zostavil: Andy Haupt

Redakcia správ: Mona Nicoara

Preklad: Katarína Pániková

Editácia a jazyková korektúra: Tom Popper

Editácia a jazyková korektúra slovenskej verzie: Elena Mlynárčíková

Grafická úprava: Judit Kovacs, Createch s.r.o.

Vytlačené v Maďarsku spoločnosťou Createch s.r.o. v roku 2007

Autori profilov zúčastnených krajín

BULHARSKO

Autori

Toni Tashev (Regional Policy Development Centre) <toni.tashev@yahoo.com>

Tano Bechev (Regional Policy Development Centre) <tanobechev@yahoo.com>

CHORVÁTSKO

Autori

Katarina Ivce (Forum for Freedom in Education) <katarinaivce@yahoo.com>

Eugen Vukovic (Forum for Freedom in Education) <evukovic@fso.hr>

Prispievatelia

Kasum Cana

Veljko Kajtazi

ČESKÁ REPUBLIKA

Autori

Gabriela Hrabánová (Athinganoi) <hrabanova@athinganoi.cz>

Ivan Veselý (Dženo Association) <vesely.ivan@wo.cz>

Prispievatelia

Michal Miko

Laura Laubeová

Lucie Horváthová

MAĎARSKO

Autori

Agnes Oszolykan (nezávislá) <oszolykanagnes@gmail.com>

Prispievatelia

Ana Orsos

MACEDÓNSKO

Autori

Nadir Redzepe (Sonce) <khamnnp@mt.net.mk>

Alexandra Bojadzieva (Sonce) <alexandraboja@mt.net.mk>

Prispievatelia

Zástupcovia mimovládnych organizácií, začlenených do Roma 2002 Network

ČIERNÁ HORA

Autori

Sinisa Nadazdin (Philia Ministries) <nadazdin@cg.yu>

Prispievatelia

Samir Jaha

Senad Sejdovic

RUMUNSKO

Autori

Costel Bercus (Roma Civic Alliance) <costel@romanicriss.org>

Georgel Radulescu (Roma Civic Alliance) <george_radulescu@yahoo.com>

Prispievatelia

Zástupcovia mimovládnych organizácií, ktoré sú členmi Roma Civic Alliance

SRBSKO

Autori

Petar Antic (Minority Rights Center) <petar.antic@mrc.org.yu>

Osman Balic (League for the Decade) <yuromcentar@bankerinter.net>

Prispievatelia

Zástupcovia mimovládnych organizácií, ktoré sú členmi League for the Decade

SLOVENSKO

Autori

Andrea Bučková (New Roma Generation) <andrea.buckova@gmail.com>

Štefan Šarközy (New Roma Generation) <stefansarkozy@chello.sk>

Peter Pollák (New Roma Generation) <peterpollak@azet.sk>

Zuzana Poláčková (nezávislá) <zuzpol@email.cz>

Vlado Rafael (nezávislý) <vlado@osf.sk>

Marek Hojsík (nezávislý) <nms@nadaciams.sk>

Stanislav Daniel (nezávislý) <stanko.daniel@gmail.com>

Prispievatelia

Lýdia Bariová

Eduard Čonka

Mária Šarközyová

DecadeWatch je podporovaná Open Society Institute a Svetovou bankou.

Obsah

PREHĽAD	11
DecadeWatch: Všeobecné informácie	13
Dekáda začleňovania rómskej populácie	13
DecadeWatch	13
Metodológia a priebeh	14
DecadeWatch—Rómski aktivisti hodnotia priebeh Dekády začleňovania rómskej populácie 2005–2015	17
Čo je DecadeWatch?	17
Čo sa už dosiahlo?	18
Pohľad do budúcnosti: Program Dekády pre vlády v rokoch 2008–2009	19
Porovnanie výsledkov jednotlivých krajín	21
Zhrnutie výsledkov podľa prioritných oblastí	23
Profily zúčastnených krajín: zhrnutie	31
Bulharsko	32
Chorvátsko	34
Česká Republika	36
Maďarsko	38
Macedónsko	40
Čierna Hora	42
Rumunsko	44
Srbsko	46
Slovensko	48
DecadeWatch: Systém monitorovania	50
Slovensko	57
PRAMENE	65
Všeobecné pramene	67
Pramene Slovensko	68

Prehľad

DecadeWatch

– Všeobecné informácie

Dekáda začleňovania rómskej populácie

Vo februári roku 2005 predsedovia vlád Bulharska, Chorvátska, Českej republiky, Maďarska, Macedónska, Čiernej Hory, Rumunska, Srbska a Slovenska prijali Dekádu začleňovania rómskej populácie tým, že podpísali nasledujúce prehlásenie:

“Na podnet konferencie ‘Rómovia v rozširujúcej sa Európe: Výzvy do budúcnosti’, ktorá sa konala v roku 2003, sa zaväzujeme, že naše vlády budú odstraňovať diskrimináciu a prekonávať neprijateľné rozdiely medzi Rómami a ostatnou spoločnosťou, tak ako je to stanovené v akčných plánoch Dekády začleňovania rómskej populácie. Vyhlásujeme obdobie 2005-2015 za Dekádu začleňovania rómskej populácie a zaväzujeme sa podporovať plnohodnotnú účasť a angažovanosť národných rómskych komunit pri dosahovaní cieľov Dekády a preukazovať pokrok meraním výsledkov a hodnotením našich skúseností pri implementácii akčných plánov Dekády. Pozývame ďalšie krajiny, aby sa k nášmu úsiliu pripojili.”

Navyše všetky krajiny navrhli akčné plány Dekády pre prioritné oblasti vzdelávania, zamestnanosti, zdravia a bývania a zaviedli inštitucionálne opatrenia na plnenie záväzkov Dekády. Dekáda podporuje angažovanosť zástupcov rómskej občianskej spoločnosti pri navrhovaní akčných plánov a ich plnení, ako aj pri monitorovaní ich plnenia.

DecadeWatch

DecadeWatch je iniciatívou skupiny rómskych aktivistov a výskumníkov, slúžiacou na hodnotenie priebehu Dekády začleňovania Rómskej populácie 2005-2015 od jej vyhlásenia vo februári 2005. Vznikla na základe princípu aktívneho zapájania Rómov do Dekády. DecadeWatch podporuje Open Society Institute a Svetová banka, podpora zahŕňa výcvik a školenie výskumných tímov a tiež vypracovanie metodológie, podporu pri redakčnej činnosti a tlač tejto série správ.

Metodológia a priebeh

Tieto správy boli vo väčšine krajín vypracované aktivistami z rómskych občianskych združení – siete rómskych mimovládnych organizácií. V prípade Chorvátska a Čiernej Hory vznikli tieto správy na základe spolupráce medzi klasickými mimovládnyimi organizáciami a rómskymi aktivistami. Správa hodnotí činnosť v rokoch 2005–2006. Bola vypracovaná na základe informácií získaných z výskumov, ktoré prebehli od jesene 2006 do začiatku roka 2007. Správa sa síce zameriava na vývoj v rokoch 2005 a 2006, zohľadňuje však aj opatrenia a postupy, ktoré boli zavedené ešte pred prijatím Dekády a naďalej ostávajú v platnosti. Členovia tímu DecadeWatch takisto zohľadnili vlastné, často dlhoročné skúsenosti, ktoré majú s hodnotením politiky, týkajúcej sa Rómov, vo svojich krajinách.

Výskum zahŕňal hodnotenie rôznych dokumentov - zákonov, legislatívy a nezávislých správ a prieskumov, ako aj rozhovorov so zástupcami štátu a občianskej spoločnosti. Súčasťou výskumu bol aj podrobný dotazník, ktorý pomáhal zhromažďovať informácie o indikátoroch merateľnosti, monitorujúcich zásadné činnosti pre úspešnosť Dekády:

- dostupnosť a kvalita akčných plánov obsahujúcich indikátory merateľnosti a ciele a s nimi súvisiace monitorovacie a hodnotiace mechanizmy;
- inštitucionálne úpravy smerujúce k implementácii Dekády, vrátane participácie Rómov;
- vládne opatrenia týkajúce sa štyroch prioritných oblastí - vzdelávania (iii), zamestnanosti (iv), zdravia (v) a bývania (vi), vrátane opatrení na dostupnosť a zber dát, ako aj dostupnosť legislatívy kompatibilnej s antidiskriminačnou legislatívou EÚ.

DecadeWatch je výsledkom tímovej práce a procesu intenzívnych a častých interakcií. Prvým krokom tohto procesu bolo, že sa celý tím zišiel v septembri 2006 na workshope, aby vypracoval vhodnú metodiku. V nasledujúcich mesiacoch tímy jednotlivých krajín urobili prieskum a pripravili podrobné profilové správy, kde prezentovali výsledky svojich prieskumov. Následne boli všetky správy upravené do formy kratších, približne desaťstránkových kapitol podľa štandardizovanej komparatívnej štruktúry. Tieto skrátené kapitoly boli dané k dispozícii vládnym úradom povereným koordinovaním Dekády, aby ich mohli doplniť o vlastné komentáre. Spätná väzba vlád jednotlivých krajín je v nich týmto činom zohľadnená. Definitívna podoba správy, vrátane profilov zúčastnených krajín, zhrnutia záverov a hodnotenia výsledkov jednotlivých krajín bola prediskutovaná na schôdzi redakčného tímu v apríli 2007 v Budapešti. Stručné resumé diskusie, ktoré vypracovala podskupina tímu DecadeWatch, je súčasťou kapitoly Prehľad v tejto súhrnnej správe. Súčasťou hodnotenia bolo celotímové posúdenie jednotlivých indikátorov merateľnosti a celkové porovnanie výsledkov jednotlivých krajín naprieč všetkými indikátormi, vychádzajúc z dát uvedených v jednotlivých správach. Požiadali sme tímy jednotlivých krajín, aby navrhli hodnotenie, ktoré bolo následne predmetom diskusie celého tímu.

Cieľom DecadeWatch je porovnať výsledky jednotlivých krajín naprieč všetkými merateľnými indikátormi - sledovať priebeh a identifikovať oblasti, v ktorých môžu krajiny navzájom využívať svoje skúsenosti. Z tohto dôvodu vypracoval DecadeWatch mechanizmus hodnotenia s možným výsledkom od 0 do 4. Najvyššie skóre je 4, a bolo udelené krajinám s najlepšimi výsledkami v praxi, naopak 0 označuje nulový záujem vlády. Medzistupne hodnotenia vypovedajú o rozličnej miere zapojenia vlád v procese zavádzania politiky začleňovania Rómov do praxe. Treba upozorniť, že skóre 4 nemusí byť štvornásobne lepšie ako skóre 1, ale že skóre 4 vypovedá o dosiahnuteľnom štandarde. Rozdiel medzi 0 a 1, ktorý odráža rozdiel medzi absenciou akejkoľvek činnosti a prijatím niekoľkých počiatočných krokov, je relevantnejší, obzvlášť na začiatku Dekády, ako rozdiel medzi 3 a 4, ktorý označuje rozdiel medzi pokročilým vládnym programom a integrovanou, komplexnou politikou vlády. Hodnotenie DecadeWatch predstavuje jednoduchý priemer naprieč indikátormi bez toho, aby hodnotil dôležitosť jednotlivých ukazovateľov. Tam, kde krajiny získali rovnaké hodnotenie, boli zaradené na rovnakú úroveň. Prisúdenie rôznej miery dôležitosti jednotlivým indikátorom by mohlo zapríčiniť drobné zmeny v celkovom poradí jednotlivých krajín, ale neovplyvnili by celkové výsledky prezentované v tejto správe. Podrobná tabuľka výsledkov s rozpisom metodológie je na konci tejto kapitoly.

Tabuľka 1: Definícia hodnotenia podľa DecadeWatch

SKÓRE	STRUČNÉ DEFINÍCIE
0	Vláda nevyvíja žiadnu činnosť
1	Čiastkové opatrenia, počiatočné kroky boli prijaté, ale je tu absencia pravidelnej a systematickej činnosti.
2	Pravidelné opatrenia, avšak nesystémové, ktoré nevytvárajú programový celok.
3	Vládný program, pokročilá úroveň činnosti, avšak absencia integrovanej koncepcie.
4	Integrovaná koncepcia, stanovenie štandardu pre činnosť vlády a prijatie zodpovednosti.

DecadeWatch je prvým pokusom o zmeranie úspešnosti Dekády a tím Dekády je si vedomý obmedzených možností svojej metodológie. Po prvé sa DecadeWatch cielene zameriava len na to, či sú zavádzané vládne opatrenia. Vzhľadom na obmedzené údaje o výsledkoch (pravidelne zhromažďovaných a celonárodne reprezentatívnych dát je v každom zo sledovaných štátov veľmi málo, ak vôbec nejaké sú) DecadeWatch neanalyzuje, či tieto opatrenia už majú nejaký efekt. V tejto súvislosti DecadeWatch tvrdí, že meranie výsledkov, napr. nárast počtu rómskych detí zapísaných do školy a dodržiujúcich školskú dochádzku, by po uplynutí len prvých dvoch rokov plnenia Dekády mohlo byť unáhlené, pretože mnohé výsledky prijatých opatrení by sa mali prejavíť viac v stredno- a dlhodobom než krátkodobom horizonte. Už samotné vyhodnotenie toho, či jednotlivé opatrenia už boli, alebo neboli zavedené, môže slúžiť ako prvá inventúra po dvoch rokoch. DecadeWatch však zároveň dôrazne vyzýva na zber disagregovaných dát o Rómoch, aby bolo v budúcnosti možné dosiahnuť výsledky monitorovať.

Druhým obmedzením je fakt, že výber indikátorov merateľnosti je predmetom dohody. DecadeWatch však vybral súbor indikátorov, ktoré sú považované za zásadné pre úspešnosť Dekády pri dosahovaní vytýčených cieľov. DecadeWatch poukazuje na to, že úspešná realizácia Dekády závisí od dostupnosti a kvality akčných plánov, od vhodného inštitucionálneho rámca, opatrení, ktoré vláda zaviedla v štyroch prioritných oblastiach a od toho, ako systematicky sú tieto opatrenia navrhnuté a následne plnené.

Po tretie si DecadeWatch uvedomuje, že jednotlivé krajiny sú rozdielne rozlohou, veľkosťou rómskej populácie, hospodárskou výkonnosťou aj schopnosťou prijímať politické rozhodnutia. Známkou 4 DecadeWatch hodnotí najlepší dosiahnuteľný výsledok, s ktorým môže každá krajina porovnávať vlastnú činnosť pri každom indikátore. Navyše, v každej krajine existujú určité nedostatky. Ich identifikáciou a vzájomným porovnávaním v jednotlivých krajinách DecadeWatch naznačuje možnosti ďalšieho vývoja v tej ktorej krajine.

Táto správa je len prvým krokom. Tím DecadeWatch bude spoločne s vládami a partnerskými agentúrami a inštitúciami Dekády pracovať na podrobnejšom rozpracovaní metodológie a na tom, aby aktívne prispel k vytvoreniu mechanizmov, ktoré budú hodnotiť úspešnosť Dekády. Dekáda začleňovania rómskej populácie, táto ojedinelá iniciatíva zameraná na inklúziu Rómov, si určite zaslúži účinný monitorovací systém.

DecadeWatch

– hodnotenie priebehu Dekády začleňovania rómskej populácie 2005–2015 rómskymi aktivistami

Čo je DecadeWatch?

DecadeWatch je prvým vyhodnotením činnosti vlád pri plnení záväzkov prijatých v rámci Dekády začleňovania rómskej populácie 2005–2015. Je zároveň príspevkom rómskych aktivistov k tomu, aby bola Dekáda úspešná. Keďže jedným z cieľov Dekády bolo, aby Rómovia dostali možnosť sa k procesu inklúzie náležite vyjadriť, hodnotenie bolo vypracované pod vedením rómskych mimovládnych organizácií a aktivistov zo všetkých krajín, zúčastňujúcich sa Dekády. Prvá časť správy DecadeWatch mapuje obdobie od prijatia dekády začiatkom roka 2005 do konca roka 2006.

Prvá správa DecadeWatch sa zameriava na hodnotenie aktivity vlády a nie na to, ako sa zmenila situácia Rómov v ich bežnom živote. Vzhľadom na neprítomnosť konzistentných a systematických indikátorov a dát o výsledkoch, sa prvá časť sústreďuje len na vklady: čo jednotlivé vlády od prijatia Dekády podnikli? DecadeWatch sumarizuje škálu indikátorov, ktoré merajú: (i) existenciu a kvalitu akčných plánov Dekády vrátane dostupnosti dát umožňujúcich hodnotiť úspešnosť, (ii) inštitucionálne úpravy pre napĺňanie Dekády a či boli vo všetkých štyroch prioritných oblastiach zavedené príslušné opatrenia. Prvý diel správy DecadeWatch nehodnotí dôsledky zmien a ich dopad na Rómov. Systematické monitorovanie výsledkov, obzvlášť také, ktoré by mohlo slúžiť na porovnanie výsledkov jednotlivých krajín, v súčasnosti nie je možné pre značný nedostatok údajov. Implementácia Dekády zatiaľ prebieha len dva roky a hodnotiť jej výsledky by bolo predčasné.

DecadeWatch je hodnotením priebehu Dekády a príspevkom rómskych aktivistov k jej úspešnosti...

...ktorá hodnotí činnosť vlády, nie efektivitu opatrení pre Rómov...

...hl'adá a mapuje dobré skúsenosti...

Pri posudzovaní vládnych aktivít vo všetkých krajinách sa DecadeWatch snaží nachádzať dobré skúsenosti a vyzdvihnúť dosiahnuté výsledky, z ktorých sa ostatné krajiny môžu navzájom poučiť. DecadeWatch takisto analyzuje vládne opatrenia, programy a postupy, ktoré boli zavedené ešte pred prijatím Dekády a stále platia.

...porovnáva zúčastnené krajiny

DecadeWatch sa snaží porovnávať činnosť vlád v jednotlivých krajinách a predložiť aktuálny obraz toho, či, a do akej miery vlády konali v súlade so svojím záväzkom voči Dekáde. Uvedomuje si rozdiel vo veľkosti krajín a v počte rómskej populácie, miere hospodárskeho rozvoja i skutočnosť, že plnenie záväzkov si preto môže vyžadovať rôznu mieru úsilia. V každom prípade je dôležité mať k dispozícii určité meradlo politickej vôle a aktívneho prístupu a nachádzať pozitívne príklady aj nedostatky vo všetkých zúčastnených krajinách a vo všetkých prioritných oblastiach.

V posledných dvoch rokoch bol zaznamenaný výrazný pokrok...

Čo sa už dosiahlo?

Hodnotenie konštatuje, že vo všetkých krajinách došlo k výraznému pokroku, niekde viac a niekde menej, a aj v rámci jednotlivých krajín bol pokrok v niektorých oblastiach činnosti výraznejší než v iných:

- Všeobecne môžeme povedať, že Akčné plány Dekády sú zavedené, relevantné inštitúcie sú zriadené a vo všetkých krajinách, vo väčšej či menšej miere, začali príslušné aktivity. Konkrétne, vo všetkých krajinách Dekády fungujú kancelárie na koordináciu Dekády, ktoré v priebehu dvoch predchádzajúcich rokov získali dôležité skúsenosti.
- Dekáda sa vo všetkých zúčastnených krajinách stala rámcom pre diskusiu o rómskej inklúzii ako na úrovni vlád, tak aj na úrovni rómskej občianskej spoločnosti, a to aj napriek tomu, že akčné plány Dekády vlády nevnímajú ako nástroje zavádzania príslušných opatrení.
- Od prijatia Dekády vo februári 2005 predsedníctvo Dekády prevzalo postupne Maďarsko, Rumunsko a Bulharsko. Väčšina krajín sa dôsledne zúčastňovala schôdzí medzinárodného riadiaceho výboru Dekády. S výnimkou Srbska a Čiernej Hory, všetky zúčastnené štáty prispievali do trustového fondu Dekády, ktorý financuje spoločnú technickú podporu a rozvoj ľudských zdrojov na podporu plnenia Dekády.
- Priebeh Dekády si kladie za cieľ poskytnúť Rómom možnosť vyjadriť sa k snahám jednotlivých krajín pri presadzovaní inklúzie a samotní Rómovia prehlasujú, že sa na ich názor dbá viac, ako pred spustením Dekády.

...často v podobe čiastkových opatrení, ktoré sa zatiaľ nevyvinuli do systémovej koncepcie inklúzie Rómov...

Napriek istému pokroku však Dekáda ešte nedosiahla kritický bod, ktorý by zaručoval jej budúci úspech. Väčšina vlád chápe inklúziu Rómov v zmysle čiastkových projektov a občasných opatrení, ale nie v zmysle programov a integrovaných koncepcií. Akčné plány Dekády síce boli prijaté vo väčšine krajín, zdá sa však, že neovplyvňujú rozhodovanie vlád a politické plánovanie takým spôsobom, ako by teoreticky mohli.

Inštitucionálne základne pre koordináciu Dekády, ak nejaké vôbec existujú, často nie sú dostatočne integrované do politického vedenia poverených ministerstiev a chýba im pevne stanovený program aj právomoci a kapacity na realizáciu Dekády. A nakoniec, vlády sa stále častejšie zmieňujú o Dekáde v súvislosti s ich aktivitami spojenými so začleňovaním Rómov, mohli by však Dekádu využívať oveľa viac ako prostriedok systematického hodnotenia jej úspešnosti.

Zatiaľ najväčším nedostatkom pri realizácii Dekády je nedostatok údajov o Rómoch, ktoré by vypovedali o ich vzdelaní, zamestnanosti, zdraví a bývaní. Zber údajov je rozptýlený, nepravidelný a neposkytuje informácie, ktoré by boli reprezentatívne v celonárodnom meradle. Mnohé krajiny zhromažďujú dáta o etnickej príslušnosti účastníkov rôznych programov alebo príjemcov sociálnych služieb, napr. služieb zamestnanosti. To síce umožňuje zistiť absolútne čísla o sledovaných jednotlivcoch, následne však nemožno určiť, v akom sú vzťahu k celkovej populácii. Preto je ich použiteľnosť obmedzená. Celonárodné prieskumy by však takéto dáta boli schopné poskytnúť. Zásluhou nedávnych výskumných štúdií, podporovaných medzinárodnými partnerskými organizáciami, ako sú Svetová Banka, Open Society Institute, UNDP a UNICEF, dnes vieme o vylúčení Rómov vo všetkých zúčastnených krajinách omnoho viac než pred niekoľkými rokmi. Čo však po dvoch rokoch od zavedenia Dekády stále chýba, je pravidelný zber dát, aby bolo možné sledovať priebeh rómskej inklúzie za celé obdobie. Celonárodný prieskum môže byť zdrojom informácií tohto typu. Jedine systematický a pravidelný zber neagregovaných a celonárodne reprezentatívnych dát umožní vládam, aby mohli v roku 2015 predložiť správy o výsledkoch svojho úsilia spojených s Dekádou. Vláda Českej republiky vyniká oproti vládam ostatných zúčastnených krajín tým, že priznáva zmienené nedostatky a zaviazala sa do konca roka 2007 vypracovať monitorovacie mechanizmy a systém podávania správ.

Pohl'ad do budúcnosti:

Program Dekády pre vlády v rokoch 2008–2009

Nedostatok systematického zhromažďovania dát a neschopnosť zabezpečiť spoľahlivý mechanizmus hodnotenia výsledkov Dekády naznačuje nutnosť stanoviť záväzné ciele, ktoré by mali byť splnené do roku 2015. Tím DecadeWatch sa bude spolu s vládnymi a partnerskými organizáciami usilovať o to, aby boli pre jednotlivé prioritné oblasti Dekády navrhnuté a zabezpečené súbory prioritných indikátorov a cieľov.

Hodnotenie priebehu Dekády ukazuje, že napriek tomu, že niektoré vládne návrhy už boli zavedené do praxe, program Dekády nebol doposiaľ systematicky a dôsledne prevedený do konkrétnych činov v teréne. Je nevyhnutné, aby bola Dekáda pevne zakotvená v činnosti miestnych samospráv a podúradov poverených ministerstiev. Napriek tomu, že primárnu zodpovednosť za plnenie Dekády nesú vlády jednotlivých štátov, je potrebné, aby do plnenia Dekády zapojili miestnu samosprávu a svoje politické záväzky voči Dekáde decentralizovali na úroveň miestnych úradov.

...a podávanie správ o ich dopade na inklúziu Rómov bude možné len v prípade, že vlády zozbierajú celonárodne reprezentatívne a neagregované dáta o situácii Rómov

Stanovenie cieľ'ov na rok 2015...

...decentralizovať Dekádu...

...prijat' dvojročné operačné plány...

Vo väčšine krajín sú hlavnými poskytovateľmi vzdelávacích a zdravotníckych služieb a služieb zamestnanosti práve miestne úrady a tie musia komunikovať s rómskymi komunitami a podať im pomocnú ruku. Pokiaľ nebude uznaná jedinečná úloha a zodpovednosť miestnych úradov pri plnení úloh Dekády, proces zlyhá. Je nevyhnutné posilniť prepojenie medzi záväzkom predsedov vlád a zodpovednosťou za jeho plnenie na úrovni poverených ministerstiev a miestnej samosprávy.

Hodnotenie dospelo k záveru, že vo väčšine krajín sa akčné plány Dekády nedostatočne využívajú ako dokumenty, ktoré majú pomáhať pri tvorbe politických opatrení. Niektoré krajiny však už majú vlastné krátkodobé operačné plány, ktoré sa nachádzajú v rôznych štádiách rozpracovanosti. V záujme podporovania konkrétnych činov je dôležité, aby takýto postup prijali všetky krajiny Dekády. Jednotlivým vládam sa preto ako ďalší krok odporúča schváliť dvojročné operačné plány, obsahujúce konkrétne spôsoby financovania, vierohodné záväzky plnenia a náležité kapacity.

...podporit' činnosť kancelárií na koordináciu Dekády a konštruktívne využívať ich skúsenosti...

Kancelárie na koordináciu Dekády vo všetkých krajinách získali za uplynulé dva roky bohaté skúsenosti a zároveň najviac profitovali z medzinárodného charakteru Dekády. Pri stretnutiach medzinárodného riadiaceho výboru a ostatných workshopov a aktivitách Dekády si totiž vybudovali vo všetkých krajinách kontakty, ktoré im budú napomáhať pri vzájomnej výmene pozitívnych skúseností. Je dôležité, aby skúsenosti jednotlivých kancelárií na koordináciu Dekády boli na národnej úrovni náležite využívané a aby boli v súlade s činnosťou poverených ministerstiev.

...pokročiť od jednotlivých projektov k zmene celkovej koncepcie...

Činnosť vlád sa pričasto obmedzuje len na sporadické opatrenia, často financované alebo spolufinancované medzinárodnými partnerskými organizáciami. Iba tie najpokročilejšie účastnícke krajiny začali čeliť výzve, ktorú Dekáda predstavuje, tým že vypracovali programy a dokonca aj integrované koncepcie. Je dôležité, aby zúčastnené krajiny upustili od prístupu v podobe roztrieštených projektov a začali vyvíjať systematické koncepcie. Vlády zároveň musia vyvíjať väčšie úsilie na to, aby sa ich programy a politika stali účinnými nástrojmi pri začleňovaní Rómov. Úspešnosť takýchto opatrení závisí do veľkej miery od toho, nakoľko sú do diskusií o nich, ich navrhovania a pri ich zavádzaní zapojení samotní Rómovia, obzvlášť v tých prípadoch, keď sú tieto opatrenia zacielené na celkovú populáciu a nie špeciálne na Rómov. Vlády musia takisto zabezpečiť, aby čiastkové výsledky Dekády boli hmatateľné pre rómske aj pre nerómske obyvateľstvo a tým preukázať, že celý proces je skutočný.

...využiť vstup do Európskej únie a európsku integráciu...

Dekáda je celoeurópskou iniciatívou na podporu integrácie Rómov, ktorí sú najpočetnejšou európskou menšinou, a zároveň je prostriedkom na riešenie európskeho problému vylúčenia Rómov. Jednotlivé krajiny by mali svoje záväzky voči Dekáde sklbiť s procesom európskej integrácie a vstupu do Európskej únie a využívať na to dostupné mechanizmy. S tým je predovšetkým spojené využívanie štrukturálnych a predvstupových fondov EÚ na integráciu Rómov, vyžaduje si to však efektívnu partnerskú spoluprácu s ostatnými členskými štátmi EÚ, Európskou komisiou a ďalšími európskymi inštitúciami pri rozvíjaní politiky rómskej inklúzie.

Vlády často považujú otázku presadzovania inklúzie Rómov za tému, ktorá so sebou prináša riziko volebného neúspechu. Je nevyhnutné, aby tento postoj ustúpil odvážnejšiemu štýlu politiky, ktorý by bol otvorenejší voči inklúzii Rómov a rovnosti šancí a inovatívnym spôsobom ovplyvňovania verejnej mienky. Vlády by mali prezentovať program Dekády ako to, čím v skutočnosti je, teda ako investíciu do národných záujmov a budúcej prosperity spoločnosti ako celku, v rámci európskeho a svetového hospodárstva. Treba si uvedomiť, že vo väčšine krajín Dekády sa vlády od začatia Dekády zmenili a niektoré krajiny boli úspešnejšie v udržovaní tempa reforiem. Sila Dekády však spočíva v jej dlhodobosti, keďže presahuje obdobie jedného volebného obdobia národných vlád.

Porovnanie výsledkov jednotlivých krajín

Porovnávacie hodnotenie úspešnosti ukazuje, že aj keď je vo všetkých krajinách zrejmy určitý pokrok, tento nie je rovnomerný a ani jedna krajina nemá stabilne dobré výsledky naprieč všetkými indikátormi. Napriek tomu z toho vyplýva, že niektoré krajiny sú vo svojom úsilí o realizáciu Dekády ďalej než ostatné, pre všetky krajiny Dekády existujú príležitosti, aby sa navzájom niečo naučili.

Celkový rozdiel vo výsledkoch, tak ako ich zmerala táto správa, sa odvíja predovšetkým od rôznej miery angažovanosti jednotlivých vlád a ich snahy postúpiť od občasných opatrení, často spolufinancovaných neziskovými organizáciami, k systémovým koncepciám, financovaným z rozpočtových zdrojov. Hodnotenie úspešnosti podľa DecadeWatch ukázalo, že jednotlivé krajiny možno rozdeliť do štyroch hlavných skupín:

1. Maďarsko je najpokročilejšou krajinou zúčastňujúcou sa Dekády. Jeho celkové skóre bolo znížené len preto, že na konci roku 2006 ešte nemalo schválený dlhodobý Akčný plán Dekády. Maďarsko je však napriek tomu najpokročilejšou krajinou, čo sa týka úspešnosti zavádzania vo väčšine prioritných oblastí.
2. So značným odstupom nasleduje najpočetnejšia skupina krajín, kam patrí Bulharsko, Slovensko, Česká Republika, Rumunsko a Chorvátsko. Ich celkové skóre sú veľmi podobné, ale týchto päť krajín vykazuje rozdielne výsledky naprieč jednotlivými prioritnými oblasťami. Nájde tu príklady dobrej, systematickej, ale aj obmedzenej činnosti vlád.
3. Macedónsko a Srbsko sú mierne pozadu, hlavne pre ich závislosť na opatreniach financovaných donormi, ktoré nahrádzajú aktívnu angažovanosť samotnej vlády.
4. Čierna Hora zotráva vo svojich záväzkoch a činnostiach na úrovni preddekádovej fázy.

...a prejavit' politickú vôľu

Žiadna krajina nemá stabilne dobré výsledky vo všetkých oblastiach...

...rozdiely sa dajú vysvetliť rozdielnou mierou pokročilosti jednotlivých vlád v otázke zavádzaní systémových koncepcií

Tabuľka 2: Porovnanie výsledkov

UMIESTNENIE	KRAJINA	SKÓRE
1	Maďarsko	2,29
2	Bulharsko	1,84
3	Slovensko	1,82
4	Česká Republika	1,76
5	Rumunsko	1,72
6	Chorvátsko	1,70
7	Macedónsko	1,37
8	Srbsko	1,24
9	Čierna Hora	0,63

Poznámka: Skóre uvedené v tejto tabuľke je výsledným priemerom všetkých indikátorov. Skóre variuje medzi 0 (najnižšie) a 4 (najvyššie).

Metódy DecadeWatch majú svoje obmedzenia...

...ale sú vytvorené na základe indikátorov, ktoré zaznamenávajú aktivity, ktoré sú kľúčové pre úspech Dekády.

Je zrejmé, že akékoľvek hodnotenie úspešnosti založené len na posudzovaní toho, či vlády zaviedli príslušné opatrenia, má svoje nedostatky, pretože už zo svojej podstaty nám neumožňuje hodnotiť, či tieto opatrenia majú nejaký efekt. Ďalší nedostatok spočíva v tom, že výber indikátorov merateľnosti môže byť predmetom diskusie. Správa DecadeWatch však vybrala súbor indikátorov, ktoré sú pre Dekádu a jej plnenie kľúčové.

DecadeWatch tvrdí, že úspech zavedenia Dekády spočíva ako na správnom inštitucionálnom rámci, tak aj na opatreniach, ktoré vlády vo všetkých prioritných oblastiach zavedú. Poradie uvedené v Tabuľke č. 2 teda vychádza zo súboru indikátorov, ktoré hodnotia:

- dostupnosť Akčných plánov spolu s indikátormi a cieľmi, monitorovacími mechanizmami a systémom podávania správ;
- inštitucionálne opatrenia pre implementáciu Dekády; a
- vládne opatrenia pre všetky prioritné oblasti – vzdelanie, zamestnanosť, zdravie a bývanie – vrátane dostupnosti antidiskriminačných zákonov, vyhovujúcim smerniciam EÚ.

Najvyššie skóre 4 je udeľované krajinám s najlepšimi výsledkami v praxi, zatiaľ čo 0 označuje nulový prínos a aktivitu vlády. Pokiaľ krajiny získali rovnaké skóre, získali aj rovnaké umiestnenie. Ako vidno z Tabuľky č.3, skóre medzi 0 a 4 rozlišuje rozličné úrovne zapojenia jednotlivých vlád. Treba podotknúť, že skóre 4 nie je nutne 4-krát lepšie skóre ako 1, ale, že skóre 4 označuje dosiahnuteľný štandard. Rozdiel medzi 0 a 1 je preto významnejší ako napr. rozdiel medzi 3 a 4.

Tabuľka 3: Definícia jednotlivých hodnotení podľa DecadeWatch

SKÓRE	STRUČNÉ DEFINÍCIE
0	Vláda nevyvíja žiadnu činnosť
1	Čiastkové opatrenia, počiatočné kroky boli prijaté, ale je tu absencia pravidelnej a systematickej činnosti.
2	Pravidelné opatrenia, avšak nesystémové, ktoré nevytvárajú programový celok.
3	Vládny program, pokročilá úroveň činnosti, avšak absencia integrovanej koncepcie.
4	Integrovaná koncepcia, stanovenie štandardu pre činnosť vlády a prijatie zodpovednosti.

Skóre, ktoré udeľuje DecadeWatch, predstavuje priemer naprieč všetkými indikátormi bez prihliadnutia na individuálne ukazovatele. Rovnaké skóre znamená rovnaké umiestnenie. Prisúdenie rozličnej miery dôležitosti jednotlivým ukazovateľom by mohlo vyústiť do miernych zmien v celkovom poradí, ale neovplyvnilo by zaradenie krajín do skupín, tak ako sú uvedené v tejto správe. Podrobnú tabuľku s rozpisom metodológie nájdete na konci tejto kapitoly.

Hodnotenie jednotlivých krajín odhalilo, že úspešnosť implementácie Dekády sa celkovo nachádza niekde medzi stupňami 1 a 2, ktoré zodpovedajú stavu, v akom prevládajú čiastkové opatrenia a niektoré počiatočné kroky, ktoré sa však zatiaľ nerozvinuli do systematických programov či integrovaných koncepcií. Väčšina krajín má slabé aj silné stránky. Maďarsko je napríklad vyspelejšie než ostatné krajiny, pokiaľ ide o zavádzanie príslušných opatrení vo všetkých prioritných oblastiach a mohlo by sa už priblížiť ku skóre 3, ak by malo na konci roku 2006 schválený dlhodobý plán Dekády. To isté platí pre Rumunsko, ktoré by malo prijať Akčné plány Dekády až v roku 2007. Macedónsko vyniká nad ostatnými krajinami v oblasti inštitucionálnych opatrení v rámci Dekády a pri týchto indikátoroch získava vysoké skóre. Všetky ešte neboli premenené na systematickú vládnu činnosť. Nasledujúce kapitoly prinášajú vysvetlenie umiestnenia zúčastnených krajín a poskytujú prehľad o jednotlivých prioritných oblastiach Dekády a o individuálnom vývoji jednotlivých krajín.

Zhrnutie výsledkov podľa prioritných oblastí

Akčné plány Dekády s jasne stanovenými indikátormi merateľnosti a cieľmi predstavujú hlavné jadro Dekády, pretože tieto plány sa viac zameriavajú na implementáciu cieľov než predošlé národné stratégie či programy na integráciu Rómov a zároveň rátajú s jasne daným systémom podávania správ o implementácii Dekády. Pokiaľ plány vládnych činností pre jednotlivé prioritné oblasti nerátajú s každoročnou podrobnou štruktúrou, tak by sa mali aspoň pravidelne dopĺňať o krátkodobé (jedno- alebo dvojročné) operačné plány. DecadeWatch hodnotí to, či jednotlivé krajiny už schválili Akčné plány Dekády (skóre 1.1) alebo aspoň krátkodobé operačné plány (1.2), či bol zavedený nejaký oficiálny systém podávania správ (1.3), či Akčné plány Dekády obsahujú základné dáta (1.4) a či existuje snaha o vytvorenie Akčných plánov pre regionálnu úroveň a úroveň obcí (1.5).

Celkový stav: prevaha čiastkových krokov a opatrení a potreba prepracovať ich do ucelenej koncepcie.

Akčné plány

Tabuľka 4: Akčné plány

UMIESTNENIE	KRAJINA	SKÓRE	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5
1	Česká Republika	2,30	3	4	4	1	0
2	Chorvátsko	1,60	2	2	0	2	2
2	Macedónsko	1,60	1	4	0	0	3
4	Slovensko	1,30	2	1	2	0	2
5	Srbsko	1,20	3	2	0	0	1
6	Bulharsko	1,10	3	1	0	0	2
7	Maďarsko	0,60	0	0	0	0	3
7	Čierna Hora	0,60	3	0	0	0	0
9	Rumunsko	0,00	0	0	0	0	0

Na konci roka 2006 mala väčšina krajín, s výnimkou Maďarska a Rumunska, schválený desaťročný Akčný plán Dekády, ktorého kvalita je však v jednotlivých štátoch rôzna. Prítomnosť jasne stanovených indikátorov merateľnosti bola zaznamenaná len v niekoľkých oblastiach malého množstva Akčných plánov Dekády, preto existujú pochybnosti o tom, či tieto plány dostatočne účinne pôsobia na smerovanie vládnych politík. V mnohých krajinách stále panuje zmätok ohľadne toho ako Akčné plány Dekády súvisia s predchádzajúcimi národnými stratégiami a programami na integráciu Rómov. Zodpovední sa často rozhodnú neplniť akčné plány tak, ako boli koncipované - teda ako plány s jasnými cieľmi, termínmi dokončenia a jasným systémom podávania správ. Zároveň niektoré krajiny už transformovali obsahle desaťročné plány na konkrétne činy či operačné plány, v niektorých prípadoch už dokonca spojené s dostatočnými finančnými zdrojmi. S výnimkou Českej republiky a Slovenska vlády zúčastnených krajín nevydali do konca roka 2006 žiadne formálne, pravidelné správy o priebehu implementácie Dekády; treba podotknúť, že Srbsko vydalo svoju hodnotiacu správu v apríli 2007 a Chorvátsko by ju malo vydať do konca roka 2007.

Úspešné príklady z praxe: Ročné prioritné plány českej vlády podporené alokovanými financiami a pravidelnými správami o ich implementácii, operačný plán Macedónska z roku 2005 a s ním súvisiace presahové aktivity na miestnej úrovni, akčné plány na miestnej úrovni vypracované obecnými úradmi v Srbsku.

Inštitucionálne usporiadanie
pre Dekádu

Dekáda stála pri zrode spolupráce medzi vládnymi inštitúciami a rómskou občianskou spoločnosťou na navrhovaní Akčných plánov a kontrole ich implementácie pod vedením národného koordinátora pre Dekádu. Dekáda je zároveň faktorom podnecujúcim spoluprácu medzi zúčastnenými krajinami. Čo sa týka inštitucionálneho usporiadania Dekády, DecadeWatch hodnotí, či bola ustanovená funkcia národného koordinátora (2.1), aké má konkrétne právomoci (2.2) a či bola pre neho zriadená podporná kancelária s príslušnými zamestnancami (2.3). Hodnotí takisto, či sú Rómovia zastúpení vo vyšších vládnych štruktúrach (2.4) a či bol zriadený stály poradný orgán, ktorý by zapájala rómsku občiansku spoločnosť (2.5). Tiež skúma,

či sa na poverených ministerstvách nachádzajú špeciálne oddelenia zaoberajúce sa inklúziou Rómov a ich prístupom k prioritným oblastiam (2.6), či boli jednotlivé vlády zastúpené na stretnutiach Medzinárodného riadiaceho výboru pre Dekádu (2.7) a či prispievajú do Trustového fondu Dekády (2.8).

Tabuľka 5: Inštitucionálne usporiadanie

UMIESTNENIE	KRAJINA	SKÓRE	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	2.7	2.8
1	Maďarsko	3,13	3	3	4	2	2	3	4	4
2	Slovensko	2,94	3	4	3	3	0	3	4	4
3	Macedónsko	2,88	3	3	1	3	4	1	4	4
4	Chorvátsko	2,75	3	4	2	0	4	2	3	4
4	Česká Republika	2,75	3	2	2	1	3	3	4	4
6	Bulharsko	2,63	1	2	2	3	3	2	4	4
6	Rumunsko	2,63	3	2	2	3	0	3	4	4
8	Srbsko	1,25	1	1	2	0	4	1	1	0
9	Čierna Hora	0,50	1	1	0	0	0	1	1	0

V roku 2005 vymenovala každá zúčastnená krajina národného koordinátora pre Dekádu – väčšinou na ministerskej úrovni – a od začatia Dekády ostala táto funkcia obsadená bez akýchkoľvek ťažkostí. Jedine v Bulharsku, Čiernej Hore a Srbsku nastali určité problémy. Vo väčšine prípadov bola každodenná koordinácia Dekády zverená do kompetencie vyšších štátnych úradníkov, ktorí spravidla riadia kancelárie s pracovníkmi poverenými realizáciou Dekády a s tým súvisiacimi záležitosťami. Úrady na koordináciu Dekády získali v uplynulých rokoch značné skúsenosti a vo všetkých krajinách sa stali neodmysliteľnými pri implementácii tohto projektu. Každopádne v niektorých prípadoch majú rómski aktivisti určité pochybnosti o tom, či orgány poverené koordináciou Dekády majú dostatočné právomoci a schopnosti na to, aby mohli dosiahnuť zmeny prostredníctvom ovplyvňovania a podpory poverených ministerstiev pri vypracovaní a financovaní opatrení posilňujúcich inklúziu Rómov. V niekoľkých prípadoch poverené ministerstvá podali správu o vytvorení špeciálnych oddelení zaoberajúcich sa otázkami inklúzie Rómov a ich prístupom k prioritným oblastiam, ktoré majú dostatočné prostriedky na to, aby mohli byť príslušné opatrenia vypracované a zrealizované – táto prax sa zatiaľ týka väčšinou ministerstiev školstva. Oficiálne poradenské orgány sa najčastejšie schádzajú so zástupcami z radov rómskej občianskej spoločnosti v Chorvátsku, Macedónsku a Srbsku, avšak ich vplyv na činnosť jednotlivých ministerstiev pri vytváraní ucelenej politiky sa rôzni.

Úspešné príklady z praxe: v Maďarsku a na Slovensku fungujú úrady na koordináciu Dekády v úzkom vzťahu s poverenými ministerstvami a v Macedónsku prebieha proces zapájania rómskej občianskej spoločnosti.

Vzdelávanie

V prioritnej oblasti vzdelávania hodnotí DecadeWatch úspešnosť podľa dostupnosti dát o vzdelanosti Rómov (3.1), a opatrení podporujúcich prístup rómskych detí k predškolskému (3.2), základnému a strednému (3.3) a univerzitnému vzdelaniu (3.4), ako aj zavádzanie desegregačných opatrení (3.5).

Tabuľka 6: Vzdelanie

UMIESTNENIE	KRAJINA	SKÓRE	3.1	3.2	3.3	3.4	3.5
1	Maďarsko	3,80	3	4	4	4	4
2	Rumunsko	2,40	2	1	3	4	2
3	Srbsko	1,80	2	2	2	2	1
4	Bulharsko	1,60	2	2	3	0	1
4	Slovensko	1,60	0	3	3	2	0
6	Chorvátsko	1,40	1	1	3	2	0
7	Čierna Hora	1,30	2	1	2	0	2
8	Česká Republika	1,00	0	2	3	0	0
9	Macedónsko	0,80	1	2	1	0	0

V oblasti vzdelávania sú Akčné plány Dekády najprepracovanejšie a najpresvedčivejšie a vlády dosiahli najväčší pokrok práve pri zavádzaní opatrení a postupov zameraných na zlepšenie školských výsledkov rómskych žiakov. Na rozdiel od ostatných prioritných oblastí sa v oblasti školstva podarilo v mnohých krajinách postúpiť od čiastkových krokov k určitej podobe programu či súboru opatrení. Z hodnotenia vyplýva, že dôležitú úlohu zohral pri vytváraní programov a postupov Rómsky vzdelávací fond, ktorý v mnohých krajinách financoval, alebo spolufinancoval najrôznejšie aktivity. Vo všetkých zúčastnených krajinách už existujú určité druhy programov predškolského vzdelávania, väčšinou v podobe bezplatného posledného ročníka materských škôl alebo v podobe opatrení, ktoré sú osobitne zamerané na uľahčenie prístupu Rómov do materských škôl a k programom predškolskej starostlivosti. Všetky zúčastnené krajiny sa v rôznej miere zasadzujú za prístup Rómov k základnému a strednému vzdelaniu, vrátane využitia služieb pedagogických asistentov. Chorvátsko, Maďarsko, Rumunsko a Slovensko financujú alebo spolufinancujú štipendijné programy pre študentov vysokých škôl. V mnohých krajinách sú však aj naďalej viditeľné skryté prekážky, ktoré zamedzujú prístup k vzdelaniu a ktoré možno prekonať jedine vtedy, keď sa príslušné vlády budú zasadzovať za integráciu a lepšiu koordináciu opatrení a zároveň sa budú pokúšať viac a systematickejšie zapájať Rómov do procesu tvorby súboru opatrení a poskytovania služieb.

Existujú významné rozdiely v tom, do akej miery si príslušné vlády uvedomujú problém segregácie medzi rómskymi a nerómskymi deťmi v školstve a aké opatrenia a politické postupy vypracovali, aby sa s týmto problémom vysporiadali. Maďarsko môže slúžiť ako príklad pre ostatné zúčastnené krajiny, pretože sa dokázalo posunúť od čiastkových pilotných projektov (spolu)financovaných z externých zdrojov k strategickému rozvoju vládnej politiky pre otázky desegregácie.

Úspešné príklady z praxe: v Maďarsku fungujúci rozsiahly a integrovaný systém opatrení na zjednodušenie prístupu Rómov k integrovanému vzdelaniu.

V prioritnej oblasti zamestnanosť vychádza hodnotenie DecadeWatch z dostupnosti dát o zamestnanosti či nezamestnanosti Rómov (4.1), existencie opatrení podporujúcich prístup Rómov k školiacim programom a rekvalifikačným kurzom (4.2), z existencie programov aktívneho vyhľadávania zamestnania - s vylúčením verejnoprospešných prác (4.3) a podpory drobného podnikania (4.4).

Zamestnanosť

Tabuľka 7: Zamestnanosť

UMIESTNENIE	KRAJINA	SKÓRE	4.1	4.2	4.3	4.4
1	Maďarsko	3,00	1	4	4	3
2	Chorvátsko	1,75	1	3	3	0
2	Srbsko	1,75	2	2	0	3
2	Slovensko	1,75	0	2	2	3
5	Bulharsko	1,25	2	2	1	0
5	Česká Republika	1,25	2	1	1	1
5	Rumunsko	1,25	2	2	1	0
8	Macedónsko	0,75	3	0	0	0
8	Čierna Hora	0,75	2	1	0	0

Podoby opatrení a postupov na podporu zamestnanosti Rómov sa v jednotlivých krajinách Dekády výrazne líšia. Maďarsko je najpokročilejšie, keďže má vypracovaný komplexný súbor programov na podporu zamestnanosti tých, ktorí boli vylúčení z trhu práce – tieto opatrenia boli vypracované špeciálne pre Rómov, ktorí k nim majú dobrý prístup. Ostatné zúčastnené krajiny financujú či už pravidelne, alebo nepravidelne čiastkové opatrenia, ktoré však často nevytvárajú ucelený program či integrovanú politiku zamestnanosti. Aj keď fungujú príslušné inštitúcie a ustanovenia, ich výsledky v rómskych komunitách sú často nedostačujúce. Rómski aktivisti zastávajú skeptický postoj k úspešnosti existujúcich programov zamestnanosti a tréningových programov, ktoré ponúkajú úrady práce v prípade Rómov. A keďže v mnohých krajinách chýbajú adekvátne údaje, je často náročné zhodnotiť efektivitu programov, ktoré nie sú zamerané výlučne na Rómov. Napríklad v Maďarsku, Srbsku a na Slovensku existujú programy podpory drobného podnikania, zatiaľ čo v mnohých krajinách sa programy na podporu zamestnanosti Rómov zameriavajú len na verejnoprospešné práce. Keďže verejnoprospešné práce sú väčšinou opatreniami krátkodobého charakteru, pretože sa nezameriavajú na vytvorenie stáleho pracovného pomeru, v metodológii DecadeWatch sa tento druh opatrení nezohľadňuje.

Úspešné príklady z praxe: Maďarské školiace programy a programy na podporu zamestnanosti, slovenské a srbské programy na podporu drobného podnikania a macedónsky systém zberu dát.

Zdravie

V prioritnej oblasti zdravia hodnotí DecadeWatch úspešnosť na základe dostupnosti dát o zdraví Rómov (5.1), existencie opatrení, ktoré Rómom umožňujú prístup k zdravotnej starostlivosti (5.2, napr. mechanizmy ochrany zdravia pre ľudí bez poisťenia), špeciálnych zdravotných programov pre Rómov (5.3, napr. presahové informačné kampane a zdravotná osвета) a na prácu sociálno-zdravotníckych sprostredkovateľov (5.4).

Tabuľka 8: Zdravie

UMIESTNENIE	KRAJINA	SKÓRE	5.1	5.2	5.3	5.4
1	Rumunsko	2,75	3	1	3	4
2	Bulharsko	1,50	2	2	1	1
3	Srbsko	1,25	2	1	2	0
4	Slovensko	1,00	0	2	1	1
4	Maďarsko	1,00	1	1	1	1
4	Čierna Hora	1,00	1	1	2	0
7	Česká Republika	0,75	1	0	1	1
8	Chorvátsko	0,50	1	0	1	0
8	Macedónsko	0,50	0	1	1	0

V presadzovaní prístupu ku kvalitnej zdravotnej starostlivosti bol dosiahnutý menší úspech ako v oblasti školstva, väčšina krajín je totiž nútená spoliehať sa na čiastkové opatrenia spolufinancované z externých zdrojov. Rumunsko v tejto oblasti vyniká vďaka systematickému rozširovaniu svojho programu sociálno-zdravotníckych asistentov. V niektorých krajinách majú aj nepoistené osoby zabezpečený prístup aspoň k minimálnemu balíku zdravotných úkonov. Na Slovensku síce zákony umožňujú presadzovanie prístupu Rómom k zdravotnému poisteniu, podľa informácií z praxe tu však pretrvávajú určité prekážky, ktoré Rómom zabráňujú v prístupe k zdravotnej starostlivosti. To sa týka hlavne prípadov, keď Rómom chýbajú potrebné doklady o štátnej príslušnosti alebo trvalom bydlisku, čo sú zväčša prípady v bývalej Juhoslávii a u skupín rómskych vysídencov a utečencov.

Súčasný tzv. presahové programy sa zatiaľ často neprijímajú ako oficiálne programy. Dôležitým nástrojom poskytovania zdravotnej starostlivosti pre Rómov sa stal Globálny fond boja proti AIDS, tuberkulóze a malárii: vďaka programom Celosvetového fondu, ktoré boli na tento účel čiastočne upravené pre rómsku problematiku, prebiehajú početné očkovacie kampane a kampane podporujúce prevenciu rôznych ochorení.

Dobré príklady z praxe: Systematické rozširovanie siete sociálno-zdravotníckych pomocníkov a programy zdravotnej osvety či presahové programy v Rumunsku.

Bývanie

V prioritnej oblasti bývania hodnotí DecadeWatch úspešnosť na základe dostupnosti údajov o rómskom bývaní (6.1), opatrení na legalizáciu nelegálnych príby-

kov či neregistrovaných obydľí (6.2), prístupu Rómov k verejným službám (6.3) a dostupnosti kvalitného sociálneho bývania (6.4).

Tabuľka 9: Bývanie

UMIESTNENIE	KRAJINA	SKÓRE	6.1	6.2	6.3	6.4
1	Maďarsko	1,75	1	3	2	1
2	Chorvátsko	1,50	2	2	1	1
3	Bulharsko	1,25	2	1	1	1
3	Slovensko	1,25	2	0	3	0
5	Česká Republika	1,00	1	1	1	1
6	Rumunsko	0,75	2	0	1	0
7	Macedónsko	0,50	0	1	1	0
7	Čierna Hora	0,50	1	0	0	1
7	Srbsko	0,50	2	0	0	0

Krajiny, ktoré sa zúčastňujú Dekády, majú výrazne rozdielne postoje k zlepšovaniu bytovej situácie Rómov. Slovensko napríklad zaviedlo program bývania, pri ktorom hrozí zachovanie, alebo dokonca prehĺbenie segregácie tým, že sa v rámci programu stavajú nové byty nižšieho štandardu v segregovaných osadách. Naopak, Maďarsko sa problémy spojené s bývaním snaží riešiť komplexne, tak že zlepšovanie bytovej situácie a infraštruktúry spojilo s programami zamestnanosti Rómov. V Chorvátsku boli vytvorené systematické územné mapy rómskych osád a začala ich legalizácia. Všetky zúčastnené krajiny, s výnimkou Maďarska, sú odkázané na čiastkové opatrenia, financované alebo spolufinancované z externých zdrojov. Ilegálne obydľia a nedoriešené majetkové pomery v kombinácii s chýbajúcimi dokladmi o trvalom bydlisku a štátnej príslušnosti stále ostávajú vo väčšine zúčastnených krajín ťažko prekonateľnou prekážkou pri zlepšovaní bytovej situácie Rómov. V Srbsku sa niektoré miestne úrady chopili iniciatívy, ale naopak, centrálnym úradom sa ešte stále nepodarilo vyriešiť situáciu Rómov, ktorým chýbajú doklady o štátnej príslušnosti a mieste trvalého bydliska.

Úspešné príklady z praxe: maďarské programy bývania a sociálnej integrácie, systematické územné mapovanie rómskych osád v Chorvátsku a Rumunsku a bulharský Akčný plán pre oblasť bývania.

Správa DecadeWatch hodnotí tiež existenciu antidiskriminačných zákonov vo všetkých zúčastnených krajinách (7.1). Podľa očakávania, vo svojom úsilí vylepšiť či schváliť antidiskriminačné zákony, vyhovujúce smerniciam EÚ, najviac pokročili krajiny, ktoré sa v rokoch 2004 a 2007 stali členmi EÚ. Kandidátske krajiny sú v tejto otázke ďaleko pozadu. Existujú takisto pomerne veľké rozdiely v tom, do akej miery sa tieto zákony využívajú v prospech Rómov – vo väčšine prípadov sa to týka možnosti získať zamestnanie a vstupu do verejných priestorov.

Antidiskriminačné zákony

Tabuľka 10: Antidiskriminačné opatrenia

UMIESTNENIE	KRAJINA	SKÓRE
1	Maďarsko	4,00
2	Bulharsko	3,50
2	Rumunsko	3,50
4	Slovensko	2,00
5	Chorvátsko	1,00
5	Česká Republika	1,00
5	Srbsko	1,00
8	Macedónsko	0,00
8	Čierna Hora	0,00

Úspešné príklady z praxe: antidiskriminačné zákony Maďarska, Bulharska a Rumunska.

Vzhľadom na obmedzený záber správy DecadeWatch sa v prvom dieli nehodnotia vládne opatrenia zamerané na problematiku rovnosti šancí žien a mužov a nevenuje sa pozornosť ani vládnym opatreniam v oblasti boja proti chudobe, ani iným prierezovým témam Dekády, ktorým sa plánujeme venovať v ďalšom dieli správy DecadeWatch.

Profily zúčastnených krajín: zhrnutie

BULHARSKO

Úloha pre Bulharsko: Využiť záväzky voči Dekáde ako nástroj na vytváranie opatrení a postupov a aj ako mechanizmus podávania správ.

Rómska problematika v Bulharsku si už dvakrát získala pozornosť svetových médií – prvý raz, keď Bulharsko slávnostne otvorilo Dekádu vo februári roku 2005 a znova, keď v roku 2006 prevzalo po Rumunsku predsedníctvo Dekády. Ukázalo sa, že všetky poverené ministerstvá nedostatočne využívajú súbor opatrení, ku ktorým majú v rámci Dekády prístup. Aj keď v posledných rokoch bolo schválené pomerne veľké množstvo opatrení na podporu inklúzie Rómov, vyšlo zároveň najavo, že tieto opatrenia často nie sú v súlade so systematickými postupmi navrhnutými v rámci Dekády. Pre zavádzanie týchto opatrení bude nutné, aby Bulharsko, s pomocou európskych štrukturálnych fondov, využilo Dekádu ako nástroj na vypracovanie komplexného súboru vládnych opatrení, pomocou ktorých by sa rómska inklúzia stala súčasťou celkovej vládnej politiky.

Akčné plány

Bulharskí štátni predstavitelia však nepovažujú obsažné akčné plány Dekády, ktoré majú k dispozícii, za politicky záväzné a ani ich nevyužívajú ako nástroj hodnotenia svojho úsilia na dosiahnutie sociálnej inklúzie v Bulharsku. Národné strategické dokumenty zaoberajúce sa touto problematikou sa síce často na Dekádu odvolávajú, nezmieňujú sa však podrobne o jej akčných plánoch. Napríklad v novom strategickom pláne pre školstvo nie je o Akčnom pláne Dekády ani zmienka. Ak nerátame komplexný program bývania, v ktorom sú záväzky voči Dekáde uvedené, Bulharsko zatiaľ neschválilo žiadne akčné plány pre jednotlivé prioritné oblasti, ani krátkodobé operačné plány.

Vzdelávanie

Bulharsko už zaviedlo viacero opatrení, ktoré môžu zlepšiť školské výsledky Rómov, zatiaľ však netvorí komplexnú a ucelenú politiku. Ministerstvo školstva zriadilo Centrum pre integráciu vzdelávania, avšak s určitým oneskorením, čo viedlo k strate potenciálnych rozpočtových prostriedkov na vzdelávanie Rómov. Napriek tomu, že by sa na zlepšenie rómskej vzdelanosti dali použiť aj tradičné vzdelávacie programy, zostávajú tieto príležitosti občas nevyužitú: je napríklad známe, že v rámci desegregácie sa vôbec nevyužívali školské autobusy, ktoré v rámci celonárodného programu poskytlo ministerstvo školstva. V Bulharsku je povinné absolvovať jeden rok predškolského vzdelania, neoficiálne informácie však nasvedčujú, že v prípade Rómov sa táto povinnosť často nedodržiava. Okrem toho chýbajú vládou financované opatrenia na podporu prístupu Rómov k predškolskému vzdelávaniu. Ministerstvo práce sa však už začalo aktívne zaoberať za zjednodušenie prístupu Rómov k vzdelaniu a podporuje vyškoľovanie rómskych pedagogických asistentov, programy na elimináciu negramotnosti dospelých, a tiež bezplatné raňajky v školách. Čerpanie prídavkov na deti je podmienené školskou dochádzkou a táto sa v poslednom čase prísnejšie monitoruje a vyžaduje. Ucelená vládna politika, ktorá by sa zameriavala na desegregáciu, však neexistuje a všetky snahy v tomto smere sú financované výlučne z externých zdrojov a majú pilotný ráz. V bulharskej národnej správe o stratégiách sociálnej ochrany a sociálnej inklúzie z roku 2006 je ako jedna z úloh uvedená desegregácia školstva a sú v nej zároveň stanovené konkrétne ciele pre rok 2008. Vládne programy zamerané na zjednodušenie prístupu Rómov k vysokoškolskému vzdelaniu zatiaľ neexistujú.

Zamestnanosť

Za posledné dva roky zaviedlo ministerstvo práce celý rad programov na podporu zamestnanosti, do ktorých boli zapojení Rómovia, napriek tomu, že tieto programy neboli určené výlučne pre Rómov, ani im neboli nijako zvlášť prispôbené. Niektoré

pilotné programy boli financované z prostriedkov EÚ PHARE, zatiaľ čo väčšie a všeobecnejšie programy sú naďalej hradené zo štátneho rozpočtu, s jednou dôležitou výnimkou – v roku 2006 bol otvorený štátom podporovaný program na podporu gramotnosti. Aktivity tohto druhu však stále nie sú zakotvené v rámci jednotnej, ucelenej politiky, ktorá by bola špeciálne prispôbena situácii v rómskej komunite.

Bulharský postoj k zdravotnej situácii Rómov sa doteraz prejavoval hlavne v čiastkových opatreniach. Je však možné, že nedávne zmeny v politike zdravotníctva budú mať na Rómov pozitívny dopad. Na základe odporúčania štúdie z roku 2003, financovanej z prostriedkov EÚ PHARE, vypracovalo ministerstvo zdravotníctva 15 pilotných programov zameraných na školenie profesionálneho zdravotníckeho personálu na prácu s Rómami a takisto zriadilo funkciu neoficiálnych rómskych sprostredkovateľov, ktorí by zabezpečovali komunikáciu medzi rómskymi komunitami a zdravotníckymi zariadeniami. Vďaka podpore Open Society Institute sa v posledných rokoch vyškolilo 87 zdravotnícko-sociálnych asistentov, aj napriek tomu, že táto funkcia nebola ešte oficiálne zakotvená do systému bulharského zdravotníctva. Očakáva sa, že v roku 2007 by malo byť minimálne 60 z týchto novovyškolených pomocníkov prijatých do trvalého pracovného pomeru v miestnej samospráve. Prostriedky na ich zamestnanie budú vyčlenené z ministerstva financií. Okrem toho ministerstvo práce vytvorilo v roku 2005 rozpočtovú položku, ktorá by mala pokrývať zdravotnícke výdaje jednotlivcov, ktorí sa nachádzajú na okraji spoločnosti, bez zdravotného poistenia. Možnosť takejto formy financovania je obmedzená na osoby bez zdravotného poistenia a podlieha prísnemu preverovaniu ich majetkových pomerov. Ministerstvo zdravotníctva takisto začalo niekoľko celonárodných programov zameraných na znevýhodnené skupiny obyvateľstva, vrátane Rómov, ako je program na prevenciu nákazy HIV a obmedzovanie šírenia AIDS, ktorý financuje Globálny fond pre boj proti AIDS, tuberkulóze a malárii.

V roku 2006 prijala bulharská vláda Národný program pre Rómov, ktorý je výsledkom snahy odborníkov z jednotlivých ministerstiev, rôznych inštitúcií a občianskej spoločnosti. Národný program pre Rómov, ktorý pokrýva rovnaké časové obdobie ako Dekáda, vyzýva na realizáciu investícií do infraštruktúry rómskych štvrtí, na náhradné umiestnenie niektorých rómskych osád, výstavbu nových bytov pre nižšie príjmové skupiny obyvateľstva zo štátneho rozpočtu a na zmeny priestorového rozloženia segregovaných rómskych oblastí. Tento program počíta s konkrétnymi opatreniami, indikátormi merateľnosti a rozpočtovými položkami a tiež so solídnymi finančnými záväzkami štátneho rozpočtu.

V roku 2003 prijalo Bulharsko komplexný antidiskriminačný zákon vychádzajúci z príslušnej smernice EÚ. Zákon zabezpečuje rozsiahlu ochranu proti celej škále prípadov diskriminácie a umožňuje, že obeť môžu pri domáhaní sa nápravy využívať okrem bežných súdnych inštitúcií aj zvláštny orgán na ochranu rovnoprávnosti, tzv. Antidiskriminačnú komisiu. Antidiskriminačná komisia, založená v roku 2005, zatiaľ ešte nezačala fungovať ako účinná inštitúcia na podporu rovnoprávnosti.

Bulharsko prijalo komplexný antidiskriminačný zákon vychádzajúci zo smerníc EÚ a opatrenia na podporu prístupu k všeobecnému základnému vzdelaniu.

Zdravie

Bývanie

Antidiskriminačné zákony

Kľúčový úspech

CHORVÁTSKO

Úloha pre Chorvátsko:
Pokročiť od čiastkových opatrení k systematickej politike spoločenského začlenenia Rómov

Napriek tomu, že v Chorvátsku žije len pomerne malá komunita Rómov, Chorvátsko Dekádu považuje za nástroj podpory inklúzie Rómov do spoločnosti. Úrady už zaviedli celý rad opatrení, hlavne v oblasti vzdelávania. Opatrenia sú často skôr sporadické – čo vysvetľuje pomerne nízke hodnotenie Chorvátska oproti ostatným krajinám strednej Európy – ďalším krokom bude ich vzájomná prepojenosť do systémových a vzájomne sa podporujúcich stratégií. Chorvátsko má k dispozícii rozhodovacie aj inštitucionálne kapacity, aj finančné zdroje potrebné na premenu týchto čiastkových opatrení na systémové riešenia, čo by krajine pomohlo dosiahnuť významný posun k účinnému začleneniu Rómov do spoločnosti.

Akčné plány

Vláda schválila akčné plány Dekády pre štyri prioritné oblasti. Vzhľadom na svoj dosť obmedzený rozsah plnia tieto akčné plány skôr poradenskú funkciu pri implementácii a tvorbe správ, najmä v prípade chorvátskych úradov práce, ktoré koordinujú vybrané činnosti v rámci akčného plánu Dekády. Úrady schválili výročný plán prioritných opatrení na rok 2005, ten bol však v podstate len minimálne upravenou kópiou dlhodobého plánu. Vláda zatiaľ nevypracovala celkovú správu o implementácii Dekády, komplexná správa by mala vyjsť v druhej polovici roka 2007.

Vzdelávanie

Chorvátsko zaviedlo celý rad opatrení, zameraných na zabezpečenie prístupu rómskych detí ku kvalitnému vzdelaniu, nemá však zatiaľ integrovanú stratégiu. K dispozícii je napríklad prípravný program v rozsahu približne 250 hodín, ktorý tvorí súčasť systému predškolského vzdelania, vrátane jedného teplého jedla denne a dopravy zdarma. Tohto programu sa však zúčastňuje len obmedzené množstvo rómskych detí a okrem toho je tento program výrazne kratší než v iných krajinách, kde obvykle trvá jeden rok. Okrem toho niektoré rómske predškolské zariadenia dostávajú finančnú podporu od štátu, Rómskeho vzdelávacieho fondu a Open Society Institute (Inštitútu otvorenej spoločnosti). Napriek tomu, že neexistuje podrobná stratégia prevencie predčasného ukončenia školskej dochádzky, počínajúc rokom 2006-2007, ohlásila vláda program poskytovania učebníc zdarma pre všetky deti na základných školách. Ďalej sú dostupné zdroje na podporu prepravy do škôl. Ministerstvo školstva okrem toho finančne podporuje rómskych pedagogických asistentov, napriek tomu, že v tejto oblasti neexistuje ani právny rámec pre ich činnosť, ani špecializované školenia, takže sú najčastejšie zamestnávaní na pracovné zmluvy na dobu určitú s dĺžkou trvania jeden rok. Medzi opatrenia zvýhodňujúce menšiny na stredných školách patrí zvýhodnené hodnotenie rómskych uchádzačov o prijatie a intenzívnejšia odborná príprava. Chorvátske úrady však musia ešte prekonať segregáciu vo vzdelávaní, ktorá bola v niektorých prípadoch zistená. Ministerstvo školstva takisto poskytuje rómskym študentom štipendia a zdarma ubytovanie na internátoch počas stredoškolského a vysokoškolského štúdia.

Zamestnanosť

Kľúčové časti chorvátskeho akčného plánu Dekády sa odrážajú v súvislých a dobre spracovaných opatreniach, vrátane odborného vzdelávania, dotovaných pracovných miest a krátkodobých verejných prác. Chorvátske úrady práce pravidelne poskytujú informácie o počte tých, ktorí tieto opatrenia využívajú. Lenže napriek tomu, že bol plánovaný počet príjemcov týchto výhod nízky, skutočný počet ich poberateľov bol ešte nižší, čo poukazuje na problémy s dosahom programu na rómske komunity.

Existuje celý rad bežných programov, ktoré sú, samozrejme, prístupné aj Rómom. Nie je ale jasné, či sú uplatňované aj nejaké zvláštne opatrenia na zlepšenie prístupu a dostupnosti, potrebné na to, aby boli bežné opatrenia využiteľné aj pre Rómov.

Chorvátsko nemá zavedenú systémovú politiku, ktorá by bola schopná vyhovieť potrebe zlepšovania zdravotného stavu rómskej populácie, hlavne pokiaľ ide o Rómov v uzavretých komunitách. Ak sa aj nejaké aktivity dejú, obmedzujú sa na úroveň čiastkových opatrení. Neexistuje napríklad stratégia, ktorá by podporovala prístup ku zdravotnej starostlivosti pre osoby bez zdravotného poistenia. Väčšina súčasných programov zameraných na zlepšenie zdravotnej situácie Rómov sa obmedzuje na lokálne prieskumy a štúdie a na informačné kampane v jednotlivých lokalitách. V niektorých oblastiach s vyššou koncentráciou rómskej populácie a v rómskych osadách prebehli očkovacie kampane. Systém zdravotníckych poradcov tu zatiaľ neexistuje.

Chorvátske úrady dosiahli významný pokrok v oblasti legalizácie rómskych osád. Podľa úradu pre menšiny bolo legalizovaných 9 z 13 osád v okrese Medjimurje. Okrem toho 12 okresov (z celkovo 14, ktorých sa to týkalo) už má vypracované plány na zlepšovanie životných podmienok v rómskych komunitách, ku ktorým patrí priestorové mapovanie, podrobné finančné odhady a vyhľadávanie možných zdrojov financovania. Ministerstvo životného prostredia sa podieľa na financovaní územných plánov pre rómske osady. Niektoré opatrenia určené na zlepšovanie bytovej situácie Rómov už boli zavedené: napríklad program EÚ PHARE spolufinancovaný a riadený vládou v rokoch 2005 a 2006 priniesol investície do rozvoja infraštruktúry v osadách okresu Medjimurje. Žiadne opatrenia týkajúce sa sociálneho bývania pre Rómov neboli zavedené.

Novelizácia chorvátskeho pracovného práva v roku 2004 zahŕňala určité antidiskriminačné opatrenia v súlade s normami EÚ, platné pre pracovný pomer, ale komplexný antidiskriminačný zákon, ktorý by chránil pred rasovou diskrimináciou vo všetkých oblastiach, v Chorvátsku ešte nebol prijatý. Antidiskriminačná stratégia sa spracováva od roku 2004, ale v čase prípravy tejto správy ešte vláda príslušný dokument neprijala.

Systematické mapovanie osád v 12 okresoch a legalizácia osád v okrese Medjimurje.

Zdravie

Bývanie

Antidiskriminačné zákony

Kľúčový úspech

ČESKÁ REPUBLIKA

Úloha pre Českú republiku:
Pokročiť od čiastkových
opatrení k systematickej politike
spoločenského začlenenia
Rómov

V Českej republike bol na základe akčných plánov Dekády a ďalších dokumentov vytvorený moderný strategický rámec pre inklúziu Rómov. Česká vláda vypracováva ročné akčné plány, kde sú opatrenia týkajúce sa inklúzie Rómov bližšie špecifikované a referuje o nich. V porovnaní s činnosťou v ostatných krajinách je však činnosť vlády relatívne nevýznamná, čo možno vysvetliť nedostatočným využívaním systémových mechanizmov na systematickú činnosť. Až na niekoľko výnimiek v oblasti školstva sa táto činnosť obmedzuje na čiastkové opatrenia. V ďalšej fáze by mala vláda tieto čiastkové opatrenia rozvinúť a vytvoriť konzistentnú koncepciu rómskej inklúzie pokrývajúcu všetky štyri prioritné oblasti vrátane využitia európskych štrukturálnych fondov, ktoré boli sprístupnené na podporu opatrení určených na inklúziu Rómov.

Akčné plány

Národný akčný plán Dekády vychádza z vládnej Koncepcie rómskej integrácie v Českej republike z roku 2000, ktorá je každoročne aktualizovaná. Táto stratégia uvádza prehľad všeobecných pokynov ako postupovať, za ním nasleduje podrobnejší prehľad oblastí pôsobnosti. Pre väčšinu uvedených opatrení sú uvedené konkrétne termíny. Tieto lehoty, tak ako ich stanovuje Akčný plán, sa zdajú realistické, pretože vychádzajú z termínov realizácie vládnych opatrení, ktoré sa už v praxi využívajú. Vo väčšine prípadov sú opatrenia v Akčnom pláne Dekády formulované tak vágne, že ponechávajú celoštátnym, regionálnym aj miestnym orgánom štátnej správy veľký priestor na nečinnosť a to isté platí aj o delegovaní.

Vzdelávanie

Čo sa týka zvyšovania úrovne rómskej vzdelanosti zodpovedné miesta sa aj naďalej do značnej miery spoliehajú na čiastkové opatrenia spolufinancované z externých zdrojov, zaviedli už ale aj celý rad systémovnejších strategických opatrení. Existujú napríklad programy zamerané na prevenciu predčasného ukončenia školskej dochádzky a na podporu znevýhodnených žiakov, či programy podporujúce integráciu rómskych študentov do väčšinového vzdelávania. V Českej republike dlhodobo funguje inštitút rómskeho pedagogického asistenta. Opatrenia, ktoré umožňujú Rómom lepší prístup k vyššiemu vzdelaniu, sa zároveň stále obmedzujú na projekty financované externe alebo zo zdrojov neziskových organizácií. Napriek tomu, že sa na Európskom súde v Štrasburgu nateraz prejednáva prípad možnej diskriminácie a segregácie v českom školstve, vláda doposiaľ nepriznala možnú prítomnosť segregácie Rómov v národnom systéme vzdelávania.

Zamestnanosť

Rómovia sa radia medzi ohrozené skupiny, pre ktoré sa vytvárajú široké koncepcie, a niektoré programy zamerané špeciálne na Rómov sú podporované zo štátneho rozpočtu alebo z Európskeho sociálneho fondu prostredníctvom miestnych neziskových organizácií. V Akčnom pláne Dekády sa štát nezaväzuje v jej rámci vytvoriť komplexnú koncepciu zamestnanosti Rómov – plán skôr naznačuje, že vláda sa bude v tomto smere angažovať s podporou neziskových organizácií, zaoberajúcich sa tvorbou programov pre túto skupinu. Aj napriek tomu, že väčšina Rómov je registrovaných na úradoch práce, registrujú sa najmä preto, aby neprišli o sociálne dávky a podporu v nezamestnanosti. Len malá časť Rómov sa skutočne zúčastňuje rekvalifikačných kurzov. Omnoho väčší úspech pri vytváraní vzťahu s rómskymi klientmi majú viaceré štátom či sponzormi podporované aktívne vzdelávacie programy, úspešné v neziskových organizáciách a prebiehajúce na miestnej úrovni.

S výnimkou krátkodobých pracovných projektov majú Rómovia len málo iných príležitostí získať zamestnanie. Mikroúvery a malé podnikateľské úvery sú pre Rómov prakticky nedostupné, pretože častou požiadavkou na ich poskytnutie sú dodatočné záruky, ktoré chudobní Rómovia nemôžu poskytnúť.

Národný program zdravotnej starostlivosti sa v súvislosti s Dekádou zameriava na vytvorenie systému rómskych zdravotnícko-sociálnych asistentov. Ministerstvo zdravotníctva financovalo vývoj pilotného programu pre zdravotnícko-sociálnych asistentov, ktorým bol poverený neziskový sektor. Výsledkom programu by mal byť školiaci modul a 18 vyškolených zdravotnícko-sociálnych asistentov. Projekt síce v máji roku 2007 končí, ale dve miestne a jedna mestská samospráva už prejavili záujem o zamestnávanie asistentov až do konca roku 2007. Napriek tomu, že neexistujú žiadne vládne programy, v rámci ktorých by bolo zabezpečené poistné krytie zdravotníckej starostlivosti pre nepoistených, zamestnancom, osobám registrovaným na úradoch práce, neplnoletým a matkám detí do šesť rokov, český systém krytie zabezpečuje. Neziskové organizácie odhadujú, že počet ľudí bez zdravotného poistenia je veľmi nízky. V rómskych komunitách neprebíha žiadna štátom podporovaná činnosť presahujúca úroveň základnej zdravotníckej starostlivosti, ako sú napríklad očkovacie kampane alebo vzdelávacie programy na tému zdravotníckej starostlivosti. Niektoré neziskové organizácie realizujú túto nad rámecovú činnosť v malom rozsahu a na miestnej úrovni, rovnako ako vyššie zmienení zdravotnícki pomocníci, ale ich ojedinelá snaha zďaleka nemôže uspokojiť potreby Rómov v rámci celej Českej republiky.

Po negatívnej publicite, ktorej sa dostalo getoizácii Rómov v ČR, uznala vláda nevyhnutnosť jednotného prístupu k bytovej politike a prisľúbila do roku 2008 zaviesť integrovanú koncepciu sociálneho bývania. V súčasnosti možno získať sociálne bývanie jedine pod podmienkou, že je žiadateľ zamestnaný a bez dlhov, následkom čoho je cesta k sociálnemu bývaniu pre väčšinu Rómov prakticky uzavretá. Ministerstvo pre regionálny rozvoj momentálne financuje program výstavby dotovaných bytov, ktoré sa vzhľadom na minimálne domáce a technické vybavenie niekedy označujú ako holobyty. Nie je však jasné, koľko takých bytov pripadne Rómom. Správy vlády o vývoji v rámci Dekády uznávajú, že tomuto programu, rovnako ako mnohým ďalším opatreniam a koncepciám, týkajúcim sa bývania, chýbajú zodpovedajúce mechanizmy kontroly implementácie, ktoré by posúdili dosah programu na rómsku komunitu. Momentálne realizované čiastkové kroky sú zamerané na oblasť prístupu ku komunálnym službám a prekonávanie problémov s chýbajúcimi dokladmi a nelegálnym osídlením.

Český právny poriadok prevzal niekoľko antidiskriminačných predpisov, ktoré sa týkajú zamestnávania, ale ešte stále bude musieť prijať ekvivalent smernice Komisie EÚ o rasovej rovnosti, ktorá poskytuje ochranu pred rasovou diskrimináciou v zamestnaní a v oblastiach vzdelávania, bývania a poskytovania verejných služieb. Návrh jednotného antidiskriminačného zákona Senát ČR zamietol, a to aj napriek opakovaným výzvam národných organizácií aj medzinárodných skupín za rýchlu aproximáciu ochranných antidiskriminačných opatrení EÚ.

Ročné vládne plány priorít vrátane rozpočtových alokácií a pravidelné systematické správy o ich implementácii.

Zdravie

Bývanie

Antidiskriminačné zákony

Kľúčový úspech

MAĎARSKO

Úloha pre Maďarsko: Uviest' do praxe komplexné stratégie na inklúziu Rómov.

Vzhľadom na to, že Maďarsko predsedalo Dekáde v rozhodujúcom období pred jej spustením v roku 2005, bola rola, ktorú zohrala maďarská vláda v procese uskutočnenia Dekády, veľmi významná. Dnes Maďarsko prevyšuje ostatné krajiny Dekády vďaka najväčšiemu pokroku v zavádzaní programov a stratégií začleňovania Rómov vo väčšine prioritných oblastí. Hlavne vo vzdelávaní bol zavedený celý rad nástrojov a programov na podporu integrácie Rómov. Na druhej strane však existuje množstvo správ o tom, že tieto programy ešte nemajú žiadny efekt. Úloha pred ktorou Maďarsko momentálne stojí, je pokračovať vo vyladovaní a ďalšom rozvíjaní svojich stratégií smerom k väčšiemu začleneniu Rómov do spoločnosti. To zahŕňa pokračujúcu a trvalú snahu o pokrytie čo najširšej rómskej komunity, snahu o zmenu myslenia, do vzdelávanie a presvedčanie miestnych úradníkov a poskytovateľov služieb. Okrem toho musí Maďarsko zabezpečiť, aby zdravotníctvo, ktoré práve prechádza rozsiahlou reformou, pracovalo v prospech sociálne vylúčených Rómov, napríklad prostredníctvom sociálno-zdravotných asistentov.

Akčné plány

Celkové skóre Maďarska znižuje skutočnosť, že za posledné dva roky Dekády Maďarsko na rozdiel od väčšiny ostatných krajín neschválilo dlhodobú stratégiu Dekády. Na druhej strane však zaviedlo mnohé programy a stratégie v súvislosti s návrhom Akčného plánu Dekády. Návrh Akčného plánu Dekády, ako aj dvojročný operačný plán bol vypracovávaný od začiatku Dekády a obidva prešli rozsiahlym pripomienkovaním aj na lokálnej úrovni. Doteraz sa vláda vo svojich aktivitách riadila Programom na potrebu zastrešenia do spoločnosti, prijatého v roku 2004. Vláda zatiaľ nevydala verejnú systémovú správu o úspešnosti Maďarska v rámci Dekády.

Vzdelávanie

Napriek tomu, že sa počet Rómskych detí, ktoré v Maďarsku do školy nechodia alebo z nej predčasne odchádzajú, zdá byť menší než v ostatných krajinách Dekády, nezávislé správy z posledných rokov poukazujú na celý rad problémov, s ktorými sa musia Rómovia pri vzdelávaní ustavične vyrovnávať. Ide najmä o mnohé podoby segregácie. Hlavným cieľom reforiem maďarského školstva od roku 2002 bolo preto zamedziť segregácii na školách. Spoločné vzdelávanie má systémovú podporu vďaka vládnym integračným programom a prijatiu antidiskriminačného zákona, ktoré segregáciu vyslovene zakazujú, a ich zavedenia do praxe. Predškolské vzdelávanie je v Maďarsku dostupné deťom od troch rokov a je povinné rok pred nástupom do základnej školy. V štátnych materských školách sa neplatí školné a deti z rodín, ktoré dostávajú pravidelné príspevky na deti, majú nárok na obedy zdarma. Predškolské inštitúcie nesmú odmietnuť nijaké znevýhodnené dieťa, samozrejme vrátane rómskych detí, od veku troch rokov. V praxi sa však toto ustanovenie málokedy dodržiava a navyše v mnohých oblastiach je nedostatok materských škôl. Maďarsko tiež zaviedlo programy na podporu prístupu Rómov na základné, stredné a vysoké školy.

Zamestnanosť

Maďarsko má zavedený celý rad programov na podporu zamestnanosti a rekvalifikačných programov organizovaných pracovnými centrami, vrátane programov pre osoby so zníženou pracovnou schopnosťou. Väčšina z týchto programov je prístupná – a v skutočnosti aj priamo navrhnutá pre Rómov, napriek tomu, že politika rovných príležitostí zabraňuje vládnym úradníkom vysloviť to nahlas. Nie sú však k dispozícii údaje o tom, aký vplyv majú tieto programy na zamestnanosť Rómov.

Neoficiálne doklady uvádzajú, že Rómovia sú skutočne hlavnými príjemcami týchto výhod.

Zdravotníctvo je slabou stránkou maďarského programu začleňovania Rómov do spoločnosti. Maďarský návrh akčného plánu Dekády neuvádza žiadne opatrenia na rozšírenie zdravotnej starostlivosti na tých občanov, ktorí nemajú zdravotné poistenie. Zdravotné poistenie je v Maďarsku momentálne viazané na zamestnanie alebo registráciu na úrade práce, čoho dôsledkom je, že dlhodobo nezamestnaní Rómovia žijúci v nelegálnych osadách a Rómovia bez domova nemôžu využívať služby zdravotnej starostlivosti. Na druhej strane ale ministerstvo zdravotníctva organizuje koordinovanú zdravotnú osvetu a informačné kampane. Niektoré pilotné programy určené Rómom sa uskutočňovali v spolupráci s tradičnými aj rómskymi médiami. Vzdelávacie programy pre zdravotnícko-sociálnych asistentov začali v Maďarsku pred piatimi rokmi a niektorí z absolventov už boli pridelení do vybraných okresov. Asistenti však neboli na konci vzdelávacieho procesu zamestnaní a navyše neexistuje celoštátny program na využívanie týchto asistentov. Návrh Akčného plánu Dekády predkladaný vládou uvádza ako jednu zo svojich úloh vzdelávanie poskytovateľov zdravotných služieb Rómom, doteraz však nie sú k dispozícii podrobnosti o tom, ako bude táto stratégia navrhnutá a následne uvedená do praxe.

Vláda spustila rozsiahly pilotný program bývania a spoločenskej integrácie, ktorý si kladie za cieľ podporovať zapojenie Rómov do spoločnosti prostredníctvom zlepšovania životných podmienok Rómov v krajine. Program sa nezaobera len otázkami súvisiacimi s bývaním, ako je napríklad objasnenie vlastníckych práv, zlepšovanie infraštruktúry a prístupu k verejným službám, ale aj otázkami zamestnanosti a verejného zdravia. Do pomoci v týchto oblastiach program partnersky zapája miestne úrady práce a zdravotnícke inštitúcie. Napriek tomu, že ambiciózny rozsah a integrovaný prístup k programu spočiatku obmedzoval jeho vplyv iba na pomerne malý počet regiónov, v nasledujúcich rokoch sa očakáva jeho rozširovanie. Ďalšie opatrenia maďarskej vlády, určené na zlepšenie bytovej situácie Rómov, zahŕňajú program legalizácie neregistrovaných osád spustený v roku 2006. Na druhej strane sociálne bývanie nie je súčasťou ústrednej stratégie, ale je ponechané na jednotlivé regióny.

Maďarské antidiskriminačné zákony poskytujú silnú ochranu, hlavne prostredníctvom zákona o rovnakom zaobchádzaní i školského zákona ako aj vďaka niekoľkým nedávnym novelizáciám občianskeho zákonníka. Úrad pre rovnaké zaobchádzanie prijal aktívnu úlohu pri prevencii diskriminácie, pričom súdy nielen sústavné, ale aj strategicky trestajú porušenie zákona. Všetky tieto opatrenia ešte stále nepôsobia dosť odradzujúco na niektorých potenciálnych zamestnávateľov a rómski uchádzači o zamestnanie navyše len málo čo vedia o svojich možnostiach zákonnej ochrany.

Široký a vzájomne prepojený rámec vládnej politiky na podporu prístupu Rómov k integrovanému vzdelávaniu. Návrh rozsiahlych integrovaných programov na zlepšenie životných podmienok Rómov v segregovaných osadách.

Zdravie

Bývanie

Antidiskriminačné zákony

Kľúčový úspech

MACEDÓNSKO

Úloha pre Macedónsko:
premeniť záväzky vlády na
konkrétne vládne kroky

Zatiaľ čo vláda je naďalej oddaná úlohám Dekády, čo je zjavné z pokračujúcich inštitucionálnych zmien súvisiacich s Dekádou a zapojením na úrovni obcí, je stále potrebné premeniť túto oddanosť na systematické činy financované vládou. Macedónske nízke skóre je v porovnaní s partnerskými krajinami priamym dôsledkom málo významného reálneho zapojenia vlády a obmedzeného využívania rozpočtových zdrojov na opatrenia zamerané na rómsku inklúziu a s tým súvisiace programy. Macedónsko však z porovnania s ostatnými krajinami vychádza veľmi pozitívne vo vytváraní inštitucionálnych štruktúr potrebných na implementáciu programu Dekády. Je ale potrebné, aby vláda vynaložila ďalšie úsilie na využitie týchto už zabezpečených a skúsených koordinačných štruktúr a na zabezpečenie toho, aby ministerstvá sústavne vynakladali zdroje a úsilie na uskutočňovanie programov rómskej inklúzie a menej sa spoliehali na pomoc darcovských a zahraničných organizácií.

Akčné plány

Macedónsko má vypracované Akčné plány pre všetky prioritné oblasti Dekády, hoci s určitými slabosťami, čo sa týka ich obsahu, cieľov a indikátorov merateľnosti. Hlavnou prioritou Macedónskej vlády však je pokračovať v implementácii, pričom úpravy akčných plánov by mali prebiehať priebežne, alebo ešte lepšie prostredníctvom schvaľovania podrobnejších operačných plánov s finančným zabezpečením. Pod vedením kancelárie na koordináciu Dekády, spadajúcej pod ministerstvo práce a sociálnej politiky, ktorá zapája zástupcov rómskej občianskej spoločnosti, uskutočnil koordinálny orgán Dekády príkladný proces návrhu operačných plánov Dekády v roku 2005, tento ale dodnes nebol implementovaný.

Vzdelávanie

Vzdelanie je prioritnou oblasťou Dekády, v ktorej je implementácia v najpokročilejšom štádiu, aj keď so silnou podporou externého financovania. Ministerstvo práce a sociálnej politiky síce poskytuje určité finančné prostriedky, ale väčšina aktivít závisí od spolufinancovania Rómskeho vzdelávacieho fondu a iných darcov. Niektoré všeobecné koncepcie sú v súlade s akčnými plánmi, napríklad v roku 2006 boli na základných školách zavedené povinné prípravné triedy. Roku 2007 úrady zaviedli opatrenia na podporu prístupu rómskych detí do predškolských zariadení, aj keď opäť za podpory Rómskeho vzdelávacieho fondu. Rómski študenti na stredných školách majú možnosť využívať určitú podporu v podobe štipendijného programu ministerstva školstva a Macedónskeho inštitútu otvorenej spoločnosti s podporou Rómskeho vzdelávacieho fondu. Tento program však nesprevádzajú ďalšie opatrenia, ktoré by mali systematicky presadzovať školskú dochádzku, ako je napríklad dotovaná doprava, školské obedy zdarma, rómski asistenti alebo poradcovia.

Zamestnanosť

Macedónsko chronicky trpí vysokou nezamestnanosťou vo všetkých skupinách spoločnosti, v dôsledku čoho je podpora zamestnanosti Rómov dosť náročnou úlohou. V zásade má Macedónsko všetko potrebné na to, aby podporilo prístup Rómov k zamestnaniu. Dokonca má k dispozícii aj relatívne dobré dáta získané štátnym štatistickým úradom. Napriek tomu, že existujú programy zamestnanosti pre celú populáciu, opatrenia na podporu prístupu Rómov k nim sa ešte nerealizovali. Na druhej strane sú k dispozícii modely, z ktorých možno vychádzať: napríklad mikrofinančná organizácia podporovaná Radou Európskej rozvojovej banky a Open

Society Institute (Inštitútom otvorenej spoločnosti) poskytuje školenia a pôžičky rómskym podnikateľom. Žiaden podobný program však vláda doposiaľ nerealizovala. Ministerstvo práce a sociálnej politiky má v roku 2007 spustiť program mikroúverov a program na podporu drobného podnikania.

Zdravie ostáva najslabšou stránkou v macedónskom procese implementácie Dekády a sekcia zdravotníctva je v Akčnom pláne Dekády naďalej najmenej rozvinutou časťou dokumentu. Na Dekádu vplývajú celkové problémy macedónskeho zdravotného systému, čo sa týka kvality a prístupu k zdravotnej starostlivosti. Neexistujú žiadne špecifické programy zamerané na zdravotnú starostlivosť o Rómov, niektoré všeobecné programy zavádzané ministerstvom zdravotníctva sa však k rómskym príjemcom dostali, napríklad programy financované Globálnym fondom pre boj proti AIDS, tuberkulóze a malárii. Očkovacie programy, ktoré prebehli zahŕňali aj rómske komunity a javia sa ako veľmi úspešné. V Macedónsku nefungujú sociálno-zdravotní asistenti. Zďaleka najväčšou prekážkou, s ktorou sa Rómovia musia vyrovnávať, je registrácia zdravotného poistenia, a to pre častú absenciu legálneho miesta pobytu a zamestnania.

Ak nerátame čiastkové projekty na podporu prístupu k službám a sociálnemu bývaniu, ktoré sú financované externými darcami a nie samotnou vládou, bývanie Rómov zostáva zanedbanou oblasťou. Navyše, bez ohľadu na záväzok naplňania Dekády, existujú v Macedónsku prípady vystahovania Rómov. V súčasnosti sa však objavujú snahy, poukazujúce na rozširovanie činnosti vlády aj v oblasti bývania Rómov. Vláda nedávno dala vypracovať návrh strategických a právnych dokumentov zameraných na bývanie, vrátane legalizácie nepovolených stavieb, ktoré by bolo možné využiť pri riešení otázky zlepšovania podmienok bývania Rómov. Navyše úrady začali spracovávať územné plány pre niektoré rómske osady. Ministerstvo dopravy naznačilo, že bude podporovať výstavbu sociálneho bývania zameraného aj na rómsku populáciu, a tiež podporí rekonštrukciu kanalizačných sietí v prevažne rómskej obci Shuto Orizari.

Macedónsko v tomto období vypracovalo návrh antidiskriminačného zákona, ktorý sa však zameriava len na diskrimináciu na základe pohlavia a telesného postihnutia a k termínu dokončenia tejto správy ešte nebol prijatý.

Operačný plán Dekády pre rok 2005 vypracovaný koordinačným orgánom Dekády s účasťou rómskej občianskej spoločnosti a činnosť zasahujúca úroveň obcí.

Zdravie

Bývanie

Antidiskriminačné zákony

Kľúčový úspech

ČIERNA HORA

Úloha pre Čiernu Horu: Prijatie Dekády ako politického rámca

Napriek tomu, že sa Čierna Hora stala členom Dekády spolu s ostatnými krajinami v roku 2005, v mnohých ohľadoch ostáva v tej istej situácii ako pred jej začatím. Koordinácia Dekády prebieha na úrovni ministerských úradníkov bez zjavnej podpory zhora. Poverené ministerstvá neharmonizujú činnosť rómskej inklúzie s Dekádou. Čierna Hora sa pri realizácii a financovaní projektov zameraných na zapojenie rómskej, aškalskej a „egyptskej“ menšiny naďalej spolieha na externých darcov. Krajina však musí prijať zodpovednosť za rozvoj integrovaných programov či stratégií s finančnou podporou zo štátneho rozpočtu. Vládni predstavitelia vyhlásili, že predpokladajú 80 percent finančnej podpory na činnosť Dekády od zahraničných darcov. Veľmi významná je skutočnosť, že akčné plány Dekády neberú ohľad na najviac znevýhodnené komunity – populácie Rómov, Aškalov a Egypťanov vyhnaných z iných miest bývalej Juhoslávie a repatriovaných uchádzačov o azyl, ktorí sa musia vyrovnávať so značnými dodatočnými prekážkami v prístupe k verejným službám. Pre tieto skupiny musí vláda zaviesť jasnú stratégiu.

Akčné plány

Akčný plán Dekády Čiernej Hory sa javí skôr ako dokument pro forma, než obsiahly a podrobný popis stratégie, ktorú sa vláda chystá uplatňovať. Často neurčuje jasné zodpovednosti za konkrétne úlohy. Od prijatia Akčného plánu Dekády neprebehlo žiadne pokus o jeho vylepšenie a neboli prijaté operačné plány alebo krátkodobejšie akčné plány. Keďže Dekáda nemá väčší dosah na politiku ústrednej vlády krajiny, nijako sa neprejavuje ani na miestnej úrovni: vláda ešte nevyvinula žiadne systémové úsilie o zapojenie miestnych samospráv do plnenia Dekády.

Vzdelávanie

Existuje len pár systémových vládnych opatrení na podporu prístupu Rómov do škôl na akomkoľvek stupni poskytovania vzdelania, a väčšina opatrení, ktoré sú zavedené, má len pilotný charakter a sú (spolu)financované darcami zvonku. Predškolské vzdelávanie nie je v Čiernej Hore povinné a napriek tomu, že v súčasnosti existuje niekoľko stimulov zameraných na zvýšenie dochádzky detí z rómskej, aškalskej a egyptskej menšiny do predškolských zariadení, pretrvávajú značné ťažkosti. Segregácia je ďalším problémom, s ktorým sa deti z týchto menšín stretávajú vo vzdelávacom systéme Čiernej Hory, hlavne v oblastiach s vysokým počtom utečencov z Kosova. Ministerstvo školstva dosiaľ nezaviedlo pre takéto situácie desegregačné plány. V roku 2005 sa v rámci vládnej iniciatívy začali rozdávať učebnice zdarma. V roku 2006 zaviedlo ministerstvo školstva rozsiahlejší, dvojročný projekt rómskej vzdelávacej iniciatívy, podporovaný Rómskym vzdelávacím fondom. Projekt je zameraný na podporu rozvoja modelov pre všeobecné integrované vzdelávacie programy v školách a predškolských zariadeniach v piatich regiónoch krajiny. Projekt sa zároveň snaží poskytovať študentom z rómskej, aškalskej a egyptskej menšiny podporu a stimuly k úspechu v škole, pričom poskytuje podporu aj samotným školám a ich pedagógom, aby vytvárali nástroje pre úspešnú integráciu takýchto študentov. Všetky opatrenia na podporu prístupu rómskej, aškalskej a egyptskej menšiny k vyššiemu vzdelaniu sú financované výhradne z externých zdrojov.

Zamestnanosť

Snahy Čiernej Hory o rozvoj programov podpory zamestnanosti rómskej, aškalskej a egyptskej menšiny zostávajú v rannej fáze. Úrady práce v Čiernej Hore organizujú pravidelné školenia pre svojich zamestnancov zamerané na rovný prístup ku

klientom a na tvorbu zvláštnych prihláškových formulárov vhodných pre špecifické potreby a situáciu rómskych uchádzačov o zamestnanie. Rovnako bola ustanovená aj pracovná skupina s úlohou vytvoriť služby pre osoby so zvláštnymi potrebami pri hľadaní zamestnania, vrátane rómskych uchádzačov. Neexistujú však žiadne programy zamerané na podporu drobného podnikania vypracované konkrétne pre potreby rómskej, ašskalskej a egyptskej menšiny. Bežné programy podpory drobného podnikania sú prístupné iba tým, ktorí sú schopní splniť bežné požiadavky, ktoré sú pre mnohých príslušníkov týchto menšín nedosiahnuteľné. Vystahovaní a utečenci z týchto menšín musia pri hľadaní zamestnania prekonávať legislatívne prekážky.

V Čiernej Hore neexistuje integrovaná stratégia podpory zdravotníckej starostlivosti pre potreby rómskej, ašskalskej a egyptskej menšiny, vrátane osôb bez trvalého pobytu alebo občianstva. Napriek tomu, že v tejto krajine neexistujú vládne koncepcie zdravotnej starostlivosti zamerané na tieto menšiny a vláda nezaviedla žiaden program zdravotníckeho poradenstva, lekári robia v rómskych osadách pravidelné očkovania a osvetovú činnosť. Pre väčšinu týchto činností nie sú k dispozícii nijaké ďalšie zdroje a zdravotníci sa na nich zväčša podieľajú dobrovoľne. Rómski aktivisti predpokladajú, že v posledných piatich rokoch bolo zaočkovaných 90 percent detí z rómskej, ašskalskej a egyptskej menšiny. Okrem toho Červený kríž i ďalšie organizácie poskytujú prístup k dotovanej lekárskej starostlivosti pre osoby bez osobných dokladov alebo lekárskeho záznamov. Tiež neexistujú žiadne vládou financované gynekologicko – pôrodnické programy pre rómsku populáciu, túto medzeru však zaplnili mimovládne a medzinárodné organizácie prostredníctvom svojich krátkodobých projektov.

Čiernohorská vláda schválila strategické dokumenty bytovej politiky reagujúce na problematiku potrieb rómskej, ašskalskej a egyptskej menšiny, akákoľvek realizácia sa však obmedzuje na veľmi sporadické opatrenia. Napríklad sociálne bývanie nie je pre príslušníkov rómskej, ašskalskej a egyptskej menšiny dostupné na základe potreby: kritériá a postupy napridelovanie sociálnych bytov nie sú v Čiernej Hore dostatočne jasné a je preto zložitá posúdiť, koľko takýchto bytov majú Rómovia skutočne k dispozícii. Hoci strategické dokumenty bytovej politiky majú zväčša len deklaratívny význam, predsa len ovplyvňujú konanie miestnych úradov, ktoré v posledných dvoch rokoch pozastavili svoje plány na vystahovanie obyvateľov nelegálnych osád. V niektorých prípadoch dokonca úrady podnikli kroky na poskytnutie náhradného ubytovania pre rómskych obyvateľov, ktorí prišli o bývanie.

Čierna Hora ešte neprijala komplexné antidiskriminačné zákony v súlade so súčasnými medzinárodnými normami pre túto oblasť.

Zdravie

Bývanie

Antidiskriminačné zákony

Kľúčový úspech

Vláda podporuje Rómsku vzdelávaciu iniciatívu umožňujúcu rozvoj modelov pre všeobecné integrované vzdelávacie programy v školách a predškolských zariadeniach v piatich regiónoch krajiny.

RUMUNSKO

Úloha pre Rumunsko:
Dosiahnúť stabilný pokrok vo
všetkých prioritných oblastiach
a používať Dekádu ako
strategický nástroj.

Výsledky Rumunska pri realizácii záväzkov Dekády nie sú jednoznačné, čo vysvetľuje hodnotenie tejto krajiny strednou známkom. Na jednej strane Rumunsko v roku 2006 stále nemalo schválený Akčný plán Dekády a nezdá sa, že by Dekádu používalo ako nástroj na podporu stratégie začleňovania Rómov. Na druhej strane sa Rumunsko v rokoch 2005-2006 ujalo predsedníctva Dekády. Okrem toho Rumunsko výrazne pokročilo v oblastiach vzdelávania a zdravotnej starostlivosti a zaviedlo celý rad programov a stratégií pre tieto dve oblasti. Pokrok je však menej významný v oblastiach bývania a zamestnanosti, kde musí Rumunsko vypracovať a zaviesť systémové stratégie a vytvoriť účinné programy prínosné pre rómsku populáciu.

Akčné plány

Rumunsko ešte musí schváliť Akčný plán Dekády, čo sa predpokladá v polovici roku 2007, ktorý by poskytoval rámec pre ďalší rozvoj stratégií pre inklúziu Rómov. Vláda tiež ešte neschválila žiadne prechodné akčné plány alebo správy o vývoji v rámci Dekády, s výnimkou správy o svojom predsedníctve Dekády. Aj keď sa Rumunsko, čo sa týka implementácie Dekády pri preberaní predsedníctva od Maďarska v roku 2005, spočiatku pohybovalo na popredných priečkach, zdá sa, že Dekáda nebola v krajine doposiaľ rozbehnutá ako dlhodobý proces a nástroj rozvoja. Akčné plány Dekády budú predstavovať značný prínos, len čo budú uvedené do praxe. Zdá sa, že v koordináčnom orgáne pre stratégie rómskej inklúzie i Národnej agentúre pre rómske záležitosti existuje určitý pocit vzájomnej konkurencie medzi Akčnými plánmi Dekády a súvisiacimi implementačnými mechanizmami na jednej strane a mechanizmami zavádzanými v rámci Národnej stratégie pre rómske otázky na strane druhej, čo nám napovedá, že Dekáda ešte nie je považovaná za nástroj na implementáciu tejto stratégie.

Vzdelávanie

Rumunsko má k dispozícii celý rad významných nástrojov zameraných na podporu vzdelanosti Rómov, hlavne zvýhodňovaním menšín vo vyššom vzdelávaní, odbornom vzdelávaní a na stredných školách v celej krajine. Ďalej existujú čiastkové opatrenia na podporu dochádzky do predškolských zariadení a systematickejšie programy podpory dochádzky na základné školy určené pre znevýhodnené skupiny, ktoré zahŕňajú dotované školské pomôcky a školské stravovanie a dopravu zdarma. Príspevky na deti boli donedávna tiež viazané na dodržovanie povinnej školskej dochádzky, s cieľom motivovať rodiny s nízkymi príjmami, nielen z rómskej komunity, aby svoje deti posielali do školy. Dnes prebieha program zameraný na gramotnosť dospelých, nazvaný „druhá šanca“, ktorý je údajne najviac využívajú mladé matky a Rómovia, ktorí predčasne ukončili školskú dochádzku. Pozícia rómskeho pedagogického asistenta bola vytvorená na zvýšenie počtu detí zapísaných do škôl a aby nedochádzalo k predčasnému ukončovaniu školskej dochádzky medzi rómskymi deťmi. Počet kvalifikovaných poradcov je však ešte stále nízky. Ako priznáva aj vláda, segregácia vo vzdelaní je v Rumunsku pretrvávajúcim problémom. Ministerstvo školstva prijalo vyhlásenie, ktoré nariaďuje desegregáciu rumunského školstva a svojím prostredníctvom poskytuje zdroje z fondov EÚ PHARE na projekty desegregácie.

Zamestnanosť

Pokročilý stupeň vývoja stratégií vzdelávania Rómov bohužiaľ nemá svoj ekvivalent v oblasti zamestnanosti. Ministerstvo práce, ktoré nielen, že koordinuje poli-

titku zamestnanosti, ale často vystupuje ako článok, ktorý zabezpečuje aj externé zdroje financovania, nemá zatiaľ vypracovanú jednotnú politiku pre zamestnanosť Rómov. Veľtrhy práce pre Rómov sa javia ako jediný zdroj obmedzeného množstva informácií o možnostiach Rómov zamestnať sa, ale tiež ako momentálne jediné fungujúce opatrenie aktívnej politiky zamestnanosti v Rumunsku priamo zamerané na Rómov. Úspešnosť veľtrhov sa prejavuje len vo veľmi malom meradle, pretože nemajú dostatočnú publicitu, a preto ich navštevuje relatívne málo potenciálnych zamestnávateľov, ako aj uchádzačov o prácu. Mimovládne organizácie ďalej poukazujú na to, že program týchto veľtrhov nie je vhodne zameraný na potreby Rómov, nakoľko väčšina pracovných miest ponúkaných na týchto veľtrhoch vyžaduje vyššiu kvalifikáciu, než akú Rómovia zvyčajne majú. Neexistujú žiadne programy podpory drobného podnikania zamerané na Rómov a bežné programy zamestnanosti naďalej kladú pred Rómov ťažko prekonateľné bariéry.

Rumunsko v priebehu posledných dvoch rokov dosiahlo v oblasti zdravotného stavu Rómov významný pokrok. Ministerstvo zdravotníctva napríklad prevádzkuje fungujúcu Komisiu pre Rómov. Predsedá jej štátny tajomník priamo poverený dohľadom nad rómskou politikou. Ministerstvo zdravotníctva je takisto jediným ministerstvom, ktoré má v rámci štátneho rozpočtu samostatnú rozpočtovú kapitolu vyhradenú pre rómske záležitosti. Je takisto na vedúcej pozícii v oblasti zdravotníckych asistentov. Inštitúcia zdravotného poradcu bola v Rumunsku zavedená mimovládnu organizáciou Romani CRISS v rámci pilotného projektu a neskôr bola oficiálne prijatá a prevzatá ministerstvom zdravotníctva v roku 2003. Zdravotní asistenti boli postupne prijatí ako potrebná súčasť zdravotníctva a očakáva sa, že ich počty budú v nasledujúcich rokoch naďalej narastať. Celostátne kampane boja proti tuberkulóze, vrátane kampane financovanej Globálnym fondom pre boj proti AIDS, tuberkulóze a malárii, zasiahli aj niektoré rómske komunity. V posledných rokoch sa očkovačie kampane ministerstva zdravotníctva obvykle usporadúvali v spolupráci s Národnou agentúrou pre rómske záležitosti.

Súčasťou národnej rómskej politiky bol celý rad opatrení priamo zameraných na životné podmienky Rómov vypracovaných na úrovni ústrednej vlády krajiny. Ministerstvo dopravy, výstavby a cestovného ruchu vypracovalo štvorročný plán núdzových opatrení zameraný na rekonštrukciu domov a oblastí obývaných väčšími skupinami Rómov. Ministerstvo ďalej vypracovalo plán rozvoja sociálneho bývania a finančnej podpory partnerstva medzi súkromnými spoločnosťami, verejnými inštitúciami a mimovládnyimi organizáciami zameraný na zlepšenie prístupu k službám v lokalitách s vysokým počtom Rómov.

Rumunsko má antidiskriminačný zákon od roku 2000, pričom následné novelizácie tohto zákona ho priblížili legislatíve EÚ.

Zdravie

Bývanie

Antidiskriminačné zákony

Kľúčový úspech

Systemové navyšovanie počtu zdravotných poradcov, povedomie v oblasti zdravotníckej starostlivosti a programy zamerané na Rómov. Postup desegregácie a mechanizmy zvýhodňovania menšín v prístupe k vzdelaniu.

SRBSKO

Úloha pre Srbsko: Vláda by mala prejavit' svoj záväzok voči Dekáde a vytvorit' systémové a vládou financované koncepcie.

Rozsah, v akom vláda Srbska prijala záväzky k Dekáde, ostáva nejasný. V krajine existujú aktivity, ktoré reflektujú program Dekády, ale ako pilotné projekty sú často organizované a financované z vonkajších zdrojov. Koordinácia Dekády utrpela po odstúpení predchádzajúceho koordinátora, námestníka ministra na úrovni Srbska a Čiernej Hory, po rozpade tohto dvojštátu. Agentúra pre ľudské práva a práva menšín nedávno ustanovila Sekretariát pre záležitosti Dekády, ale zamestnanci sekretariátu sú naďalej financovaní zvonka, napríklad Európskou agentúrou pre obnovu a misiou OSCE (Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe). Pred Srbskom, rovnako ako v prípade Čiernej Hory, stojí neľahká úloha zabezpečiť prístup k verejným službám pre mnohých Rómov bez prihláseného trvalého pobytu alebo občianstva – a zatiaľ sa pre tento problém nenašlo riešenie. Aby bolo možné dosiahnuť pokrok v plnení cieľov Dekády, musí Srbsko na úrovni vlády prejavit' väčšiu mieru angažovanosti pri tvorbe systémových koncepcií financovaných zo štátneho rozpočtu.

Akčné plány

Zatiaľ sa zdá, že medzi jednotlivými poverenými ministerstvami existuje len minimálna koordinácia pri plnení úloh Dekády. Na druhej strane ministerstvo práce, zamestnanosti a sociálnych vecí, ministerstvo zdravotníctva a ministerstvo kapitálových investícií nezávisle na sebe prijali rozhodnutia ustanoviť pracovné skupiny na implementáciu Akčného plánu Dekády. Napriek tomu, že v roku 2005 boli prijaté plány Dekády pre oblasti vzdelávania, zamestnanosti, bývania a zdravia, nezdá sa, že by slúžili ako referenčné dokumenty pre vládnu politiku. K dátumu vydania tejto správy neprijala vláda žiadne prednostné akčné plány vychádzajúce z Akčného plánu Dekády, napriek tomu, že v lete roku 2005 financovala pod patronáciou vtedajšieho koordinátora Dekády – Organizácie pre bezpečnosť a spoluprácu v Európe (OSCE) – snahy zamerané na vytvorenie takých plánov, vrátane nákladov na navrhované opatrenia.

Vzdelávanie

Vláda sa nevenuje rozvoju dlhodobej politiky vzdelávania Rómov, ale až na niekoľko málo výnimiek sa naďalej spolieha na individuálne opatrenia, občas (spolu) financované darcami, ako sú napríklad opatrenia Rómskeho vzdelávacieho fondu alebo Európskej agentúry pre obnovu. Ministerstvo školstva a Národná rómska rada používajú zvýhodňovanie menšín na podporu školskej dochádzky Rómov na stredné a vyššie školy, poskytujú napríklad učebnice rómskym deťom na základných školách. Bol zavedený jeden rok povinnej dochádzky do predškolských zariadení a ministerstvo školstva získalo od Rómskeho vzdelávacieho fondu zdroje na pilotné opatrenia podpory prístupu rómskych detí k predškolským zariadeniam. Rovnakým spôsobom financovala Európska agentúra pre obnovu pilotný projekt výškolenia a umiestnenia 20 pedagogických asistentov, ktorý bol zavedený do praxe v spolupráci s OBSE v rokoch 2006 – 2007.

Zamestnanosť

Srbsko má kvalitnú sieť verejných služieb zamestnanosti, ktoré poskytujú celú škálu programov podpory zamestnanosti a vzdelávania. Na rozdiel od iných krajín si Srbsko uvedomuje, že takéto všeobecné programy si vyžadujú dodatočné podporné opatrenia na podporu prístupu Rómov k ich prínosom. Vzhľadom na to organizuje Srbsko prístup Rómov k školiacim a rekvalifikačným programom a k progra-

mom podpory drobného podnikania prostredníctvom zvýhodňovania menších. Účasť na týchto programoch však ostáva nízka. Pretrvávajú totiž prekážky v prístupe k takýmto programom pre Rómov z nelegálnych osád a Rómov bez registrovaného miesta pobytu a občianstva.

Srbské úrady prijali proaktívnu úlohu pri zavádzaní niektorých zdravotníckych cieľov Akčného plánu Dekády, pričom otvorene spolupracujú s organizáciami občianskej spoločnosti a miestnymi úradmi pri zabezpečovaní ich riadnej implementácie. Ministerstvo zdravotníctva financuje zvláštne zdravotnícke programy pre Rómov, zamerané na zdravotnícku osvetu, gynekologicko-pôrodné otázky a zdravie žien, ktoré sa zavádzajú v spolupráci s mimovládnyimi organizáciami v približne 45 samosprávach v Srbsku. Informácie o zdravotnom stave rómskej populácie však ostávajú nedostatočné. Vláda tiež dosiaľ neurobila nič pre zavedenie inštitúcie rómskych zdravotno-sociálnych pomocníkov.

Politika bývania Rómov zostáva v Srbsku slabou stránkou. Väčšina činností v tejto oblasti vzniká na miestnej úrovni a neexistuje pre ne jednotná národná stratégia. Vláda vyhradila určité zdroje na verejné práce v rómskych osadách, ale zatiaľ nebol dosiahnutý pokrok pri riešení nedostatočného prístupu k verejným službám pre Rómov bez trvalého pobytu, či občianstva. Vláda len schválila operačné smernice pre miestne samosprávy na legalizáciu rómskych osád.

Srbsko dosiaľ nemá zavedenú antidiskriminačnú legislatívu zlučiteľnú s právom EÚ.

Rozvoj miestnych Akčných plánov samosprávami a zdravotné programy financované ministerstvom zdravotníctva zamerané na zdravotnícku osvetu, gynekologicko-pôrodné otázky a zdravie žien, zavádzané v spolupráci s mimovládnyimi organizáciami približne v 45 samosprávach.

Zdravie

Bývanie

Antidiskriminačné zákony

Kľúčový úspech

SLOVENSKO

Úloha pre Slovensko:
Vypracovať koncepcné iniciatívy
a využiť ich na integráciu

Slovensku sa podarilo ustanoviť inštitucionálne kapacity, ktoré by mali zabezpečiť naplnenie Dekádou stanoveného záväzku a zaviedlo celý rad programov a stratégií určených na zlepšenie rómskej situácie. Často sa však zdá, že tieto aktivity nevychádzajú zo snáh o integráciu Rómov, ale naopak, tolerujú segregáciu rómskych obyvateľov, pokiaľ ju tieto opatrenia ju dokonca priamo neprehlbujú. Slovensko tiež pokročilo oveľa ďalej v zavádzaní opatrení týkajúcich sa vzdelania a zamestnanosti, než v oblasti zdravotnej starostlivosti a bývania.

Akčné plány

Slovensko vytvorilo Akčné plány pre všetky prioritné oblasti Dekády, ich slabými stránkami však sú obsah, ciele a kontrolné indikátory. Akčný plán Dekády uvádza prehľad všetkých štátnych inštitúcií zodpovedných za monitorovanie pokroku v rámci konkrétnych opatrení, nehovorí však, či aj za zavádzanie týchto opatrení do praxe priamo zodpovedajú tie isté alebo iné inštitúcie. Slovenský Akčný plán Dekády odráža celý rad súčasných koncepcií zameraných na Rómov: obsahuje mnoho problematických formulácií ako napr. „vrodené predpoklady“, v súvislosti so zdravotným stavom Rómov. Slovensko doteraz neprijalo Akčné plány priorít, vytvorilo ale interné krátkodobé koncepcie, ktoré sú vodidlom pre jednotlivé ministerstvá v štyroch prioritných oblastiach stanovených Dekádou, a ministerstvá podávajú v rámci Dekády každoročné správy o ich vývoji.

Vzdelávanie

Slovenská vláda realizuje celý rad programov na všetkých úrovniach národného vzdelávacieho systému. Správne orgány vytvorili tzv. „nulté ročníky“, v ktorých väčšinou prebieha výučba na úrovni spojenia predškolskej a základnej školskej výučby. Existujú však aj predškolské výukové programy prebiehajúce v segregovaných rómskych komunitách, ktoré čelia typickým nedostatkom súvisiacim so segregáciou. Úrady takisto vytvorili niekoľko programov určených na zlepšenie rómskej školskej dochádzky: poskytovanie sociálnej pomoci rodinám s deťmi je napríklad spojené so splnením povinnosti navštevovania vzdelávacích zariadení, zabezpečujúcich povinné základné vzdelanie. Ponuka zahŕňa tiež príspevok na školské pomôcky a školské obedy. Do mája roku 2006 prebiehal aj ročný pilotný program zameraný na zníženie počtu žiakov, ktorí neukončia základné školské vzdelanie. Slovensko takisto prijalo model rómskych pedagogických asistentov, ktorý funguje v niektorých materských školách a na základných a špeciálnych školách. S asistentmi sú však väčšinou uzatvárané len krátkodobé, ročné zmluvy, ktoré môžu, ale nemusia byť predĺžené – v závislosti od dostupnosti finančných prostriedkov. Ďalšie opatrenia sa týkajú rozvoja odborného vzdelávania a programov druhej šance pre študentov, ktorí majú nedokončené základné vzdelanie, alebo poskytovanie vysokoškolských štipendií Úradom splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity. Napriek tomu, že slovenská vláda prejavila v posledných rokoch väčšiu vôľu zaoberať sa segregáciou a iniciovala zavedenie série opatrení na podporu integrácie, segregácia v školách zostáva pre Slovensko aj naďalej hlavnou výzvou.

Zamestnanosť

Súčasná vládna koncepcia ohľadom zamestnanosti väčšinou nerieši situáciu Rómov priamo. Zameriavajú sa skôr na širšiu kategóriu ohrozených skupín, kam sa radia aj občania s hendikepom, starší občania a čerství absolventi vysokých škôl a dopad týchto koncepcií na Rómov nie je dosiaľ známy. Štátom financovaná grantová agentúra Fond sociálneho rozvoja odhaduje, že z ním rozdelených prostriedkov mierila na projekty orientované na Rómov zhruba jedna tretina. Nie je ale zrejme, či sa

tento odhad týka financií, ktoré smerovali priamo k Rómom, alebo ide o širšiu kategóriu, do ktorej Rómovia spadajú. Štátne programy zamestnanosti vznikli na Ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny SR a zahŕňajú odborné vzdelávanie, dotované miesta a projekty verejných prác. Financovanie je zabezpečené jednak zo štátneho rozpočtu a jednak z Európskeho sociálneho fondu. Profesionálno-vzdelávacie, rekvalifikačné a kvalifikačné kurzy však často nezodpovedajú špecifickým potrebám Rómov. Menšie programy, realizované neziskovými organizáciami, sa síce zameriavajú priamo na Rómov, ale ich rozsah je obmedzený. To isté sa týka aj pravidelných, štátom financovaných opatrení v oblasti samostatného podnikania Rómov.

Slovenská vláda iniciovala celý rad opatrení a programov zameraných na zlepšenie zdravotného stavu rómskej populácie. Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity prijal projekt zameraný na ilegálne skládky v 50 osadách, Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR financuje v niektorých rómskych komunitách výstavbu pracovných a zariadení pre osobnú hygienu. Určitý pokrok bol zaznamenaný aj v oblasti zdravotného poistenia. Do septembra 2006 to boli relatívne vysoké minimálne poplatky a požiadavka na uvedenie miesta trvalého bydliska pri registrácii, ktoré nepriamo bránili väčšine Rómov, aj ďalším znevýhodneným využívať slovenský systém úplnej zdravotnej starostlivosti. Vďaka sérii legislatívnych zmien, ktoré ponechali v praxi len malý poplatok za ambulantné ošetrenie, boli mnohé z týchto prekážok odstránené. Ako súčasť pilotného projektu financovaného EÚ v rámci PHARE bol vybudovaný systém sociálno – zdravotných asistentov a mobilných zdravotníckych jednotiek a vzniklo tiež osem malých zdravotníckych centier v oblastiach s obmedzenou dostupnosťou zdravotníckych zariadení. Očakáva sa, že tento projekt bude pokračovať a dôjde k jeho rozšíreniu s tým, že by pomocníci pôsobili v rámci regionálnych hygienických staníc.

Vzhľadom na mieru segregácie rómskych komunit na Slovensku ostáva stratégia bývania aj naďalej problémom. Slovensko prijalo mnoho opatrení zameraných na zlepšovanie podmienok bývania pre Rómov, ale ich zavádzanie, predovšetkým zo strany miestnych úradov, je obmedzené a problematické. Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity navrhol a financoval vytvorenie sociografickej mapy rómskych komunit, ktorú využívajú príslušné ministerstvá pri tvorbe stratégií orientovaných na Rómov. V posledných rokoch bolo pre Rómov postavených niekoľko nových bytových domov. Otázna je ale ich sporná kvalita, ktorú naznačuje aj názov tohto vládneho projektu – „byty nižšieho štandardu“. Tento program takisto zožal kritiku za posilňovanie segregácie a vytváranie nových rómskych get ďaleko od sídiel väčšinovej populácie. Akčný plán Dekády sa síce zmieňuje o legalizácii osád a vyjasnenie majetkových náležitostí, ale nezabezpečuje na tento projekt žiadne financie. V tejto oblasti však bol zaznamenaný istý pohyb – niekoľko osád už bolo legalizovaných, a to hlavne z iniciatívy Úradu splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity.

V roku 2004 schválilo Slovensko antidiskriminačnú legislatívu, s cieľom harmonizovať vnútroštátne predpisy so smernicami EÚ pre túto oblasť. Prijatá legislatíva väčšinou spĺňa požiadavky stanovené smernicami EÚ, ale nestala sa ešte všeobecne známou a je potrebné ju overiť v praxi.

Zdravie

Bývanie

Antidiskriminačné zákony

Kľúčový úspech

Opatrenia podporujúce prístup Rómov k predškolskému, všeobecnému základnému a strednému vzdelaniu.

Dekáda začleňovania rómskej populácie 2005–2015 DecadeWatch: monitorovací rámec

Kategória	Skóre			
	0	1	2	3
I.				4
Prierez/ inštitucionálne kroky				
1.				
1.1	Plány nepokrývajú všetky prioritné oblasti a neobsahujú ciele alebo termíny dokončenia.	Plány pokrývajú všetky prioritné oblasti, ale nie neobsahujú ciele alebo termíny dokončenia.	Plány pokrývajú všetky prioritné oblasti, ale obsahujú ciele alebo termíny dokončenia len pre niektoré opatrenia.	Plány pokrývajú všetky prioritné oblasti a obsahujú kompletný zoznam cieľov alebo termínov dokončenia.
1.1	Bol schválený detailný Akčný plán Dekády s jasne stanovenými úlohami, termínmi dokončenia a indikátormi merateľnosti?	Má vláda schválený nejaký ročný alebo dvojročný plán pre jednotlivé prioritné oblasti s odhadom nákladov a finančným plánom?	Vláda zatiaľ neschválila žiaden prioritný operačný plán pre jednotlivé prioritné oblasti.	Vláda už schválila viac ako jeden detailný každoročný operačný plán pre všetky prioritné oblasti Dekády aj s odhadom nákladov a finančným plánom.
1.2	Má vláda schválený nejaký ročný alebo dvojročný plán pre jednotlivé prioritné oblasti s odhadom nákladov a finančným plánom?	Existuje oficiálny vládny systém podávania správ o priebehu Dekády a tiež verejné správy hodnotiace úspešnosť?	Vláda od začatia Dekády nepodala žiadnu verejnú správu hodnotiacu jej priebeh.	Vláda od začatia Dekády pravidelne, verejne a zrozumiteľne podáva správy hodnotiace priebeh s jasnými väzbami na úlohy akčného plánu.
1.3	Existuje oficiálny vládny systém podávania správ o priebehu Dekády a tiež verejné správy hodnotiace úspešnosť?	Existujú žiadne presahové aktivity ani zapájanie miestnych úradov.	Vláda od začatia Dekády podáva raz ročne správu hodnotiacu jej priebeh.	Vláda od začatia Dekády pravidelne, verejne a zrozumiteľne podáva správy hodnotiace priebeh na konkrétne úlohy súčasného akčného plánu.
1.4	Obsahuje Akčný plán základné údaje pre meranie úspešnosti implementácie?	Existujú snahy vyvíjať regionálne alebo miestne akčné plány alebo zapojiť miestne úrady do procesu plnenia Dekády (napríklad vyvíjať akčné plány na lokálnej úrovni)?	Nie sú k dispozícii žiadne základné údaje.	K dispozícii sú základné a doplňujúce údaje pre všetky hlavné okruhy zistených výsledkov.
1.5	Existujú snahy vyvíjať regionálne alebo miestne akčné plány alebo zapojiť miestne úrady do procesu plnenia Dekády (napríklad vyvíjať akčné plány na lokálnej úrovni)?	Existujú pilotné aktivity financované donormi, ktorých úlohou je zapojenie miestnych úradov.	Ústredná vláda zapája niektoré miestne úrady alebo riadi presahové aktivity.	Proaktívne vládne stratégie na zapájanie miestnych úradov v kombinácii so vzájomným združovaním týchto úradov s celonárodným dosahom; existujú akčné plány Dekády na miestnej či regionálnej úrovni.

Kategória	Skóre				
	0	1	2	3	4
2.	<i>Inštitucionálne kroky</i>				
2.1	Bol vymenovaný vládny koordinátor Dekády? Národný koordinátor nebol vymenovaný, alebo je táto pozícia neobsadená.	Väčšinu času bol Národný koordinátor k dispozícii, ale s určitými prestávkami, alebo nebol oficiálne vymenovaný.	Národný koordinátor bol vymenovaný, ale verejne sa v tejto funkcii ukázal len raz od začatia Dekády.	Národný koordinátor bol vymenovaný a od začatia Dekády sa v tejto funkcii viackrát verejne objavil.	Národný koordinátor bol vymenovaný a od začatia Dekády sa v tejto funkcii často objavoval na verejnosti a zviditeľňoval tak Dekádu.
2.2	Áká je pozícia súčasného koordinátora Dekády? Národný koordinátor nebol menovaný	Štátny úradník	Námestník ministra	Minister	Podpredseda vlády alebo vyššia pozícia
2.3	Bola zriadená kancelária pre koordináciu Dekády alebo podporný úrad národného koordinátora? Nebol zriadený žiaden podporný úrad pre koordináciu Dekády alebo pre národného koordinátora.	Bol zriadený podporný úrad pre koordináciu Dekády alebo pre národného koordinátora, kde je zamestnaný jeden človek, ktorý sa otázkami Dekády zaoberá.	Bol zriadený podporný úrad pre koordináciu Dekády alebo pre národného koordinátora, kde je zamestnaných 2-5 ľudí, ktorí sa zaoberajú otázkami Dekády.	Bol zriadený podporný úrad pre koordináciu Dekády alebo pre národného koordinátora, kde je zamestnaných 6-10 ľudí, ktorí sa zaoberajú otázkami Dekády.	Bol zriadený podporný úrad pre koordináciu Dekády alebo pre národného koordinátora, kde je zamestnaných viac ako 10 ľudí, ktorí sa zaoberajú otázkami Dekády.
2.4	Sú vo vyšších štátnych štruktúrach zastúpení Rómovia (štátni úradníci v trvalom pracovnom pomere alebo osoby s politickým mandátom)? Žiadni Rómovia nie sú zastúpení ani vo vláde, ani v štátnej správe.	Rómovia pracujú na pozíciách nižších štátnych zamestnancov alebo na menovaných pozíciách vo vládných úradoch (nižších ako funkcia riaditeľa).	Rómovia pracujú na pozíciách vyšších štátnych úradníkov alebo sú menovaní do funkcií vo vládných úradoch (funkcia riaditeľa a vyššia).	Najmenej jeden Róm pracuje vo vláde vo funkcii námestníka ministra.	Najmenej jeden Róm pôsobí vo vláde vo funkcii ministra.
2.5	Existuje tu stály, oficiálny poradný orgán, ktorého úlohou je zapájať rómsku občiansku spoločnosť do procesu implementácie a monitorovania národnej Dekády? Od začatia Dekády neprebegli medzi rómskou občianskou spoločnosťou a vládou žiadne oficiálne konferencie či porady týkajúce sa Dekády.	Od začatia Dekády prebehla s rómskou občianskou spoločnosťou jedna poradná schôdza.	S rómskou občianskou spoločnosťou prebiehajú nepravidelné poradné stretnutia.	Bol zriadený stály oficiálny poradný orgán, ktorý sa od začatia Dekády schádza menej než raz ročne.	Bol zriadený stály oficiálny poradný orgán, ktorý sa od začatia Dekády schádza najmenej dvakrát ročne.

Kategória	Skóre					
	0	1	2	3	4	
2.6	Sú aj na poverených ministerstvách špeciálne oddelenia zaoberajúce sa inklúziou Rómov a ich prístupom k jednotlivým prioritným oblastiam?	Žiadne z poverených ministerstiev nevymenovalo zamestnancov ani nezriadilo oddelenia, ktoré by sa zameriavali na integráciu národnostných menšín a na ich prístup k jednotlivým prioritným oblastiam.	Niektoré ministerstvá vymenovali individuálnych zamestnancov, ktorí sa zaoberajú otázkami integrácie a slobodného prístupu, ale nebolo zriadené žiadne špeciálne oddelenie.	Jedno poverené ministerstvo zriadilo oddelenie zaoberajúce sa integráciou a slobodným prístupom.	Viac než jedno poverené ministerstvo zriadilo oddelenie zaoberajúce sa integráciou a slobodným prístupom.	Všetky poverené ministerstvá zriadili oddelenia zaoberajúce sa integráciou a slobodným prístupom.
2.7	Zúčastnili sa zástupcovia vlády od začatia Dekády stretnutia Medzinárodného riadiaceho výboru?	Zástupcovia vlády sa od začatia Dekády nezúčastnili ani jedného stretnutia.	Zástupcovia vlády sa od začatia Dekády zúčastnili dvoch z celkovo troch stretnutí.	Zástupcovia vlády sa od začatia Dekády zúčastnili všetkých usporiadaných stretnutí.	Zástupcovia vlády sa od začatia Dekády zúčastnili všetkých usporiadaných stretnutí a tiež tematických workshopov.	Zástupcovia vlády sa od začatia Dekády zúčastnili všetkých usporiadaných stretnutí a tiež tematických workshopov.
2.8	Prispieva vláda do Trustového fondu Dekády?	Vláda prispievanie do Trustového fondu Dekády zatiaľ neodúhlasila.	Vláda prispievanie do Trustového fondu Dekády síce odsúhlasila, ale zatiaľ neprispela.	Vláda prispieva do Trustového fondu Dekády.	Vláda prispieva do Trustového fondu Dekády.	Vláda prispieva do Trustového fondu Dekády.
II.	Prioritné oblasti Dekády					
3.	Vzdelávanie					
3.1	Monitoring a hodnotenie (dostupnosť pravidelne zhromažďovaných a národne reprezentatívnych údajov o výsledkoch, zozbieraných v priebehu posledných 5 rokov)	Neexistujú žiadne dáta o počte Rómov, ktorí začali či ukončili školskú dochádzku.	Za posledné roky sú k dispozícii dáta o počte Rómov, ktorí začali školskú dochádzku, ale nie je zavedený žiaden spôsob ich pravidelnej aktualizácie a dáta nie sú celonárodne reprezentatívne.	Za posledné roky sú k dispozícii celonárodne reprezentatívne dáta o počte Rómov, ktorí začali alebo ukončili školskú dochádzku, ale nie je zavedený žiaden systém pravidelnej aktualizácie týchto dát.	Za posledné roky sú k dispozícii celonárodne reprezentatívne dáta o počte Rómov, ktorí začali alebo ukončili školskú dochádzku, ktoré sú pravidelne aktualizované.	Sú k dispozícii každoročne aktualizované celonárodne reprezentatívne dáta o počte Rómov, ktorí začali alebo ukončili školskú dochádzku.

Kategória	Skóre				
	0	1	2	3	4
3.2	<p>Programy</p> <p>Podpora voľného prístupu rómskych detí k službám predškolského vzdelávania ranej starostlivosti o deti (napr. prístup do materských škôl a k programom denného stráženia detí, podpora zamestnaných rodičov, mimoškolské aktivity atď.).</p>	Vláda schválila niekoľko čiastkových opatrení, financovaných buď vládou alebo z externých zdrojov.	Predškolský rok materských škôl je zdarma.	Bol zavedený predškolský rok materských škôl zdarma a niekoľko čiastkových vládou financovaných opatrení na podporu prístupu k týmto programom a k ostatným aktivitám predškolskej výchovy.	Je tu integrovaná vládna politika predškolského vzdelávania Rómov s rozsiahlou finančnou podporou.
3.3	<p>Podpora prístupu rómskych detí k základnému a strednému vzdelaniu (napr. pedagogickí asistenti/sprostredkovatelia, špeciálne doučovanie pre rómske deti, podpora počas skúšok, materiálne stimuly, ako učebnice zdarma, čiastočné hradenie dopravy a školského stravovania, štipendijné programy atď.).</p>	Bolo zavedených niekoľko čiastkových opatrení financovaných buď vládou alebo z externých zdrojov.	Boli zavedené všeobecné, vládou financované opatrenia, ale nie programová koncepcia	Je zavedený oficiálny vládny program s obmedzenou finančnou podporou.	Integrovaný vládny program s rozsiahlou finančnou podporou.
3.4	<p>Podpora prístupu Rómov k vyššiemu vzdelaniu (štipendijné programy atď.).</p>	Bolo zavedených niekoľko čiastkových opatrení financovaných buď vládou alebo z externých zdrojov.	Boli zavedené všeobecné, vládou financované opatrenia, ale nie programová koncepcia.	Je zavedený oficiálny vládny program s obmedzenou finančnou podporou.	Integrovaný vládny program s rozsiahlou finančnou podporou.
3.5	<p>Politika desegregácie</p>	Neexistujú žiadne vládou podporované aktivity zamerané na desegregáciu školstva.	Boli zavedené všeobecné, vládou financované opatrenia na desegregáciu školstva, ale nie programová koncepcia.	Je zavedený oficiálny vládny program na desegregáciu školstva s obmedzenou finančnou podporou.	Integrovaný vládny program s rozsiahlou finančnou podporou na desegregáciu školstva.

Kategória	Skóre				
	0	1	2	3	4
4.	Zamestnanosť				
4.1	Neexistujú žiadne dáta o úspešnosti Rómov pri získavaní zamestnania.	Za posledné roky sú k dispozícii dáta o zamestnanosti Rómov, ale nie je zavedený spôsob ich pravidelnej aktualizácie a dáta nie sú celonárodne reprezentatívne.	Za posledné roky sú k dispozícii celonárodne reprezentatívne dáta o zamestnanosti Rómov, ale nie je zavedený žiaden systém pravidelnej aktualizácie týchto dát.	Za posledné roky sú k dispozícii celonárodne reprezentatívne dáta o zamestnanosti Rómov, ktoré sú pravidelne aktualizované.	Sú k dispozícii každoročne aktualizované celonárodne reprezentatívne dáta o zamestnanosti Rómov.
	Programy				
4.2	Neexistujú žiadne vládou podporované aktivity.	Bolo zavedených niekoľko čiastkových opatrení financovaných buď vládou alebo z externých zdrojov.	Boli zavedené všeobecné, vládou financované opatrenia, ale nie programová koncepcia.	Je zavedený oficiálny vládny program s obmedzenou finančnou podporou.	Integrovaný vládny program s rozsiahlou finančnou podporou.
4.3	Neexistujú žiadne vládou podporované aktivity.	Bolo zavedených niekoľko čiastkových opatrení financovaných buď vládou alebo z externých zdrojov.	Boli zavedené všeobecné, vládou financované opatrenia, ale nie programová koncepcia.	Je zavedený oficiálny vládny program s obmedzenou finančnou podporou.	Integrovaný vládny program s rozsiahlou finančnou podporou.
4.4	Neexistujú žiadne vládou podporované aktivity.	Bolo zavedených niekoľko čiastkových opatrení financovaných buď vládou alebo z externých zdrojov.	Boli zavedené všeobecné, vládou financované opatrenia, ale nie programová koncepcia.	Je zavedený oficiálny vládny program s obmedzenou finančnou podporou.	Integrovaný vládny program s rozsiahlou finančnou podporou.
5.	Zdravie				
5.1	V súčasnosti neprebíha žiaden výskum ani iné aktivity zamerané na zlepšenie informaçnej databázy o zdravotnom stave Rómov.	Za posledné roky sú k dispozícii dáta o zdravotnom stave Rómov, ale nie je zavedený spôsob ich pravidelnej aktualizácie a dáta nie sú celonárodne reprezentatívne.	Za posledné roky sú k dispozícii celonárodne reprezentatívne dáta o zdravotnom stave Rómov, ale nie je zavedený žiaden systém pravidelnej aktualizácie týchto dát.	Za posledné roky sú k dispozícii celonárodne reprezentatívne dáta o zdravotnom stave Rómov, ktoré sú pravidelne aktualizované.	Sú k dispozícii každoročne aktualizované celonárodne reprezentatívne dáta o zdravotnom stave Rómov.

Kategória	Skóre					
	0	1	2	3	4	
Programy						
5.2	Podpora prístupu vylúčených skupín obyvateľstva k zdravotnej starostlivosti (napr. systém ochrany zdravia pre nepoistených jedincov).	Nexistujú žiadne vládnou podporované aktivity na podporu zdravotnej starostlivosti.	Bolo zavedených niekoľko čiastkových opatrení financovaných buď vládou alebo z externých zdrojov.	Boli zavedené všeobecné, vládnou financované opatrenia, ale nie programová koncepcia.	Je zavedený oficiálny vládný program s obmedzenou finančnou podporou.	Integrovaný vládný program s rozsiahlou finančnou podporou.
5.3	Špeciálne zdravotné programy pre ohrozené skupiny obyvateľstva, ktoré by mohli pomôcť aj Rómom (napr. programy zdravotníckej osvetvy a aktívneho šírenia informácií, očkovacie kampane).	Nexistujú žiadne vládnou podporované aktivity.	Bolo zavedených niekoľko čiastkových opatrení financovaných buď vládou alebo z externých zdrojov.	Boli zavedené všeobecné, vládnou financované opatrenia, ale nie programová koncepcia.	Je zavedený oficiálny vládný program s obmedzenou finančnou podporou.	Integrovaný vládný program s rozsiahlou finančnou podporou.
5.4	Zamestnávanie zdravotníckych sprostredkovateľov (napr. rómskych zdravotných asistentov)	Nexistujú žiadne vládnou podporované aktivity.	Bolo zavedených niekoľko čiastkových opatrení financovaných buď vládou alebo z externých zdrojov.	Boli zavedené všeobecné, vládnou financované opatrenia, ale nie programová koncepcia.	Je zavedený oficiálny vládný program s obmedzenou finančnou podporou.	Integrovaný vládný program s rozsiahlou finančnou podporou.
6.						
6.1	Monitoring a hodnotenie (dostupnosť pravidelne zhromažďovaných a národne reprezentatívnych údajov o výsledkoch, zozbieraných v priebehu posledných 5 rokov).	Nie sú k dispozícii žiadne údaje o podmienkach bývania Rómov.	Za posledné roky sú k dispozícii údaje o podmienkach bývania Rómov, ale nie je zavedený žiaden spôsob ich pravidelnej aktualizácie a údaje nie sú celonárodne reprezentatívne.	Za posledné roky sú k dispozícii celonárodne reprezentatívne údaje o podmienkach bývania Rómov, ale nie je zavedený žiaden systém pravidelnej aktualizácie týchto dát.	Za posledné roky sú k dispozícii celonárodne reprezentatívne údaje o podmienkach bývania Rómov, ktoré sú pravidelne aktualizované.	Sú k dispozícii každoročne aktualizované celonárodne reprezentatívne údaje o podmienkach bývania Rómov.

Kategoría	Skóre					
	0	1	2	3	4	
Programy						
6.2	Legalizácia neregistrovaných či ilegálnych príbytkov (napr. formou poskytovania nájomných a podnájomných zmlúv, opatrení na prevenciu vysťahovania z bytu, vypracovanie fyzických máp a plánov).	Neexistujú žiadne vládnou podporované aktivity.	Bolo zavedených niekoľko čiastkových opatrení financovaných buď vládou alebo z externých zdrojov.	Boli zavedené všeobecné, vládou financované opatrenia, ale nie programová koncepcia.	Je zavedený oficiálny vládny program s obmedzenou finančnou podporou.	Integrovaný vládny program s rozsiahlou finančnou podporou.
6.3	Prístup k verejným službám	Neexistujú žiadne vládnou podporované aktivity.	Bolo zavedených niekoľko čiastkových opatrení financovaných buď vládou alebo z externých zdrojov.	Boli zavedené všeobecné, vládou financované opatrenia, ale nie programová koncepcia.	Je zavedený oficiálny vládny program s obmedzenou finančnou podporou.	Integrovaný vládny program s rozsiahlou finančnou podporou.
6.4	Prístup ku kvalitnému sociálnemu bývaniu	Neexistujú žiadne vládnou podporované aktivity.	Bolo zavedených niekoľko čiastkových opatrení financovaných buď vládou alebo z externých zdrojov.	Boli zavedené všeobecné, vládou financované opatrenia, ale nie programová koncepcia.	Je zavedený oficiálny vládny program s obmedzenou finančnou podporou.	Integrovaný vládny program s rozsiahlou finančnou podporou.
7. Antidiskriminácia						
7.1	Sú zavedené antidiskriminačné zákony vyhovujúce smerniciam EÚ a sú náležite uplatňované?	Neexistujú žiadne antidiskriminačné zákony vyhovujúce smerniciam EÚ.	Vláda práve pripravuje antidiskriminačnú legislatívu kompatibilnú so smernicami EÚ.	Antidiskriminačná legislatíva vyhovujúca smerniciam EÚ je už prijatá, nie sú však zatiaľ známe žiadne prípady, v ktorých by bola uplatnená v prospech Rómov.	Antidiskriminačná legislatíva vyhovujúca smerniciam EÚ je už prijatá a v niekoľkých prípadoch bola uplatnená v prospech Rómov.	Antidiskriminačná legislatíva vyhovujúca smerniciam EÚ je už prijatá a je systematicky uplatňovaná v prospech Rómov.

Slovensko

1. INŠTITUCIONÁLNE USPORIADANIE

1.1 Príprava Akčného plánu Dekády

Slovenský Akčný plán Dekády (ďalej len APD) bol finalizovaný počas dvojdňového tematického workshopu, na ktorom sa stretli zástupcovia rómskej občianskej spoločnosti so zástupcami vlády z najrelevantnejších ministerstiev. Napriek tomu prevažuje názor popredných rómskych predstaviteľov na Slovensku, že vláda neurobila vo veci informovania Rómov o Dekáde začleňovania rómskej populácie počas jej prípravnej fázy dost. Podľa ich názoru vláda pravdepodobne počíta so zapojením samotných rómskych aktivistov hlavne do fázy monitorovania Dekády a neráta s nimi ako so spoluvytvorcami stratégií aktivít vlády v rámci Dekády.

Väčšina informácií, týkajúcich sa prípravných fáz Dekády, sa dostala do povedomia verejnosti prostredníctvom rómskych účastníkov workshopov a cez neoficiálne kanály, ako napríklad prostredníctvom Rómskej tlačovej agentúry a novín *Romano nevo ĩil*. Nadácia otvorenej spoločnosti; Open Society Foundation, Bratislava napomáhala zapojeniu rómskych predstaviteľov občianskej spoločnosti do procesu tvorby APD, tým že pomáhala pri komunikácii medzi členmi Rómskeho fóra. V dôsledku toho mali predstavitelia rómskej občianskej spoločnosti nakoniec významný podiel na vytváraní APD v rámci pracovných skupín pre jednotlivé prioritné oblasti, ktoré zorganizovali

v roku 2004 viacero stretnutí. Výsledky pracovných skupín boli odovzdané Úradu splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity, ktorý je jedným z oficiálnych tvorcov APD.

1.2 Obsah APD

Prijatý APD, sprístupnený on-line, obsahuje dve časti: naratívnu časť, ktorá poskytuje prehľad o cieľoch a opatreniach, zahrnutých v rámci Dekády a druhá časť s tabuľkami v štýle matríc obsahuje rubriky s názvami cieľov, prostriedkov alebo opatrení, indikátormi, dátami, termínmi ukončenia a financovaním. Táto tabuľka obsahuje informácie o kompetenciách ministerstiev a presne určuje ich zodpovednosti za priebeh monitorovania jednotlivých cieľov. APD bol prijatý prostredníctvom rezolúcie vlády, ktorá zároveň zadala úlohu koordinácie a monitorovania implementácie Dekády podpredsedovi vlády pre európsku integráciu, ľudské práva a menšiny, rovnako ako ministrom školstva, ministrovi práce, sociálnych vecí a rodiny, ministrom zdravotníctva a ministrom výstavby a regionálneho rozvoja.

Slovenský APD však nešpecifikuje mechanizmy koordinácie a vzájomné vzťahy, ktoré medzi sebou majú mať rôzne štátne agentúry v procese implementácie cieľov ustanovených Dekádou. Navyše chýbajú v ňom jednotlivé dátumy ukončenia a tým pádom je rok 2015, ako rok ukončenia Dekády považovaný za rok dátumu dokončenia väčšiny uvádzaných aktivít, čo nám sťažuje prehľad o spôsoboch rozfázovania jednotlivých aktivít vo

vzájomných vzťahoch a monitorovanie implementácie APD počas jeho priebehu.

Väčšina indikátorov je formulovaná v absolútnych číslach, a nie vo vzťahu k situácii Rómov. Jedinou výnimkou je indikátor mapujúci podiel zaočkovaných obyvateľov. Navyše vzťah medzi plánovanou aktivitou vlády a indikátormi je občas veľmi nejasný. To je napríklad prípad indikátorov, ktoré mapujú vzťahy medzi vekom matiek prvoroďčiek a vekom, v ktorom mladí ľudia začínajú so sexuálnym životom, ktoré majú za úlohu zlepšiť „sexuálne zdravie“ Rómov.

Financovanie tiež patrí medzi oblasti, ktoré sú v APD často problematické, pretože mechanizmy alokácie a často aj dostupné financovanie nie sú v tomto oficiálnom dokumente prehľadne navrhnuté.

V časti zaoberajúcej sa vzdelávaním ostal stĺpec s financovaním vo všetkých kategóriách prázdny, s tým, že finančný odhad je vysvetlený vo zvláštnom komentári pod tabuľkou, ktorý obsahuje jedine informáciu o príspevku od Rómskeho vzdelávacieho fondu. V časti o zamestnanosti nie je jasný podiel štátneho financovania, ktorý sa v konečnom dôsledku k Rómom dostane, keďže je tu uvedená len celková suma, ktorá je určená pre širšiu kategóriu znevýhodnených skupín.

Text slovenského APD obsahuje mnohé z výrazov s negatívnymi konotáciami, objavujúcich sa v súčasnej slovenskej rómskej politike: obsahuje kontroverzné formulácie, ako napríklad „vrodené predpoklady“ vo vzťahu k zdravotnej situácii Rómov. Explicitne dáva do súvislosti rómsku kultúru s ich biednymi podmienkami bývania tým, že uvádza „kultúrnu úroveň“ Rómov ako predpokladaný dôvod ich nedostatku vhodného bývania a ako dôvod oprávňujúci výstavbu bytov „nižšieho štandardu“ pre Rómov. Podobným spôsobom hovorí o zavedení dodávok verejných služieb, ako napríklad tečúca voda, odpad a kanalizácia s cieľom „zlepšiť sociálne a kultúrne podmienky“ v ich obydliach. Spomína „nízku motiváciu“ ako dôvod nezamestnanosti a tvrdí, že by sa mali zmeniť „pracovné návyky“. Zároveň kladie nízke očakávania na rómskych študentov tým, že dokonca ani neuvažuje o vyššom vzdelávaní ako potenciálnej oblasti vládnej aktivity v oblasti inklúzie Rómov.

Slovensko neprijalo prioritné Akčné plány, ale existujú interné krátkodobé stratégie, podľa ktorých pracujú jednotlivé poverené ministerstvá v štyroch prioritných oblastiach Dekády a oni aj vypracovávajú ročné správy o výsledkoch dosiahnutých v rámci

Dekády. Navyše, Úrad splnomocnenkyne vlády pre rómske komunity pracuje na regionálnej úrovni na prijatí regionálnych koncepcií, slúžiacich na implementáciu cieľov Dekády. Slovenská verejnosť však stále nie je dostatočne informovaná o Dekáde a prevládajú rozpaky vzhľadom na vzťahy medzi APD a rôznymi inými vládnymi programami a stratégiami.

1.3 Koordinácia a implementácia Dekády

Pál Csáky, podpredseda vlády pre európsku integráciu, ľudské práva a menšiny bol poverený predsedom vlády koordináciou Dekády. Následne, podpredseda vlády Csáky poveril Kláru Orgovánovú, splnomocnenkyňu vlády SR pre rómske komunity, aby sa stala členkou Riadiaceho výboru Dekády.

V roku 1995 vláda vytvorila Úrad splnomocnenca vlády Slovenskej republiky pre riešenie problémov občanov vyžadujúcich osobitnú pomoc, ako reakciu na rasovo motivované násilie. V tom istom čase vznikol pri ministerstve práce, sociálnych vecí a rodiny sekretariát splnomocnenca. Po sérii zmien v štruktúre a vedení úradu bola v roku 2001 do tejto funkcie Splnomocnenkyne pre rómske záležitosti vymenovaná Klára Orgovánová. Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity má 5 regionálnych pobočiek. Od roku 2001 tento úrad vyvinul a koordinoval napĺňanie vládnych stratégií pre Rómov a vyhodnocoval ich efektivitu a v prípade potreby priebežne presadzoval ich úpravy. V súčasnosti sa objavilo napätie medzi Úradom Splnomocnenkyne a samotnou vládou, takže sa zdá, že jej vplyv na rozhodnutia a tvorbu stratégií vlády v praxi výrazne poklesol.

Úrad Splnomocnenkyne vykonáva väčšinu každodennej práce v súvislosti s Dekádou. Tento úrad má pomerne vysoký počet zamestnancov, predovšetkým preto, že popri malom jadre pracovníkov v Bratislave má aj niekoľko regionálnych pobočiek. Úrad Splnomocnenkyne pre rómske komunity má tiež koordináčne, hoci nie riadiace funkcie pri aktivitách poverených ministerstiev, zapojených do Dekády: Ministerstva školstva SR, Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny SR, Ministerstva výstavby a regionálneho rozvoja SR a Ministerstva zdravotníctva SR. Koordinácia prebieha na dvoch úrovniach: na jednej strane sú odborníci z Úradu Splnomocnenkyne v kontakte so zodpovedajúcimi pra-

covníkmi na jednotlivých ministerstvách, ktorí majú na starosti jednotlivé prioritné oblasti v rámci Dekády, na druhej strane splnomocnenkyňa iniciovala vytvorenie medzirezortnej komisie pre záležitosti rómskych komunít ako poradného orgánu pre vládu v oblasti špeciálnych stratégií.

2. PRIORITNÉ OBLASTI

2.1 Vzdelávanie

Nie sú k dispozícii žiadne pravidelne aktualizované celonárodne reprezentatívne dáta o vzdelávaní Rómov na Slovensku. Slovenský Ústav informácií a prognóz v školstve zhromažďuje niektoré údaje o školskej dochádzke, ale metodológia zberu dát sa javí ako nekonzistentná, čo spôsobuje, že výsledné informácie nepredstavujú dostatočne spoľahlivé východiskové dáta. Väčšina údajov o situácii vo vzdelávaní Rómov preto pochádza z nezávislých, a preto nereprezentatívnych ľudskoprávných správ, ktoré o ňom vytvárajú dost ponurý obraz.

Rómovia sú na Slovensku často segregovaní v špeciálnych školách, a to až do takej miery, že mnohé z týchto osobitných škôl navštevujú výlučne Rómovia. Diagnostické a hodnotiace postupy, ktoré testujú pripravenosť detí na školskú dochádzku a ich intelektuálne schopnosti, sú nevyhovujúce. Rodiny a žiaci tvrdia, že hodnotiace testy sú komplikované, náročné, dlhé a kultúrne tendenčné, čo čiastočne zapríčiňuje neprimerane vysoký počet Rómov medzi žiakmi zaradenými do osobitných škôl. Úlohu pritom môžu zohrávať aj iné faktory vrátane zaujatosti tých, ktorí testy robia, vedenia škôl a učiteľov voči Rómom. Osobitné školy poskytujú podpriemerné vzdelanie, často v podpriemerných podmienkach a prakticky znemožňujú svojim absolventom pokračovať v štúdiu na bežných stredných školách. Navyše v školách umiestnených v blízkosti rómskych osád sú často výlučne rómski žiaci. V dôsledku toho celé generácie mladých Rómov vyrastajú v izolácii od svojich nerómskych rovesníkov. Táto situácia len prispieva k pokračujúcej veľkej rasovej neznášanlivosti na Slovensku (Rómsky vzdelávací fond, Advancing Education; Európske cent-

rum pre rómske práva, *Stigmata*; EUMAP, *Rights of People*).

Slovenská vláda v súčasnosti prejavila vôľu zaoberať sa segregáciou a iniciovala zavedenie viacerých opatrení zameraných na podporu integrácie. Takýmto spôsobom slovenská vláda prijala opatrenia zamerané na zníženie počtu detí zo znevýhodneného prostredia, vrátane Rómov, umiestňovaných v osobitných školách, predovšetkým prostredníctvom prepracovania a testovania nových diagnostických a hodnotiacich metodík. Teda, podľa informácií poskytnutých Úradom splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity na účely tejto správy, Výskumný ústav detskej psychológie a patopsychológie pripravil nové psychodiagnostické metodiky ako súčasť PHARE projektu 2001 pod názvom „Reintegrácia sociálne znevýhodnených detí z osobitných škôl do bežných základných škôl“. Ministerstvo školstva distribuovalo a testovalo nové metodiky v pedagogických a psychologických poradenských centrách. Prvé hodnotenia ukázali, že sú prijímané pozitívne.

Slovenská vláda vyvinula tiež programy na zvýšenie školskej dochádzky rómskych žiakov. Sociálna výpomoc rodinám s deťmi sa napríklad viaže na povinnú školskú dochádzku v základných školách; poskytujú sa napríklad príspevky na školské potreby a školské stravovanie; do mája 2006 prebiehal tiež jednoročný pilotný program na zníženie predčasného ukončenia školskej dochádzky.

Ďalším dôležitým opatrením bolo zavedenie tzv. „nultých ročníkov“, ktoré obvykle pozostávajú z prípravného predškolského programu, napojeného na základnú školu. Toto opatrenie by malo pomôcť zvýšiť školskú pripravenosť rómskych detí. Keďže v slovenskom školskom systéme bol zavedený systém financovania per capita, mnohé z týchto predškolských programov museli byť zatvorené pre nedostatok finančných zdrojov na pokračovanie svojich aktivít. V dôsledku toho sa mnohé deti, ktoré museli dochádzať z väčšej vzdialenosti, prestali zúčastňovať na vzdelávaní v nultých ročníkoch. Ako riešenie tejto situácie sa predškolské programy začali organizovať v niektorých rómskych komunitách – ale tieto snahy údajne trpeli zvyčajnými problémami segregovaného vzdelávania ako sú: nízka úroveň vzdelávania a podmienok výučby a tiež nízke nároky a motivácie študentov aj učiteľov. Podľa Úradu splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity najnovšia štúdia Ústavu informácií a prognóz

v školstve ukazuje, že počet žiakov, ktorí navštevujú nulté ročníky v štátnych a súkromných základných školách, sa v rokoch 2001 až 2006 výrazne zvýšil.

Slovensko prijalo tiež „model asistentov učiteľov“, ktorý bol zavedený v materských, základných a osobitných školách. Podľa informácií poskytnutých Úradom splnomocnenkyne pre rómske komunity pre potreby tejto správy, je v Slovenskej republike v súčasnosti približne 1 000 takýchto asistentov učiteľov. V praxi sú však zvyčajne zamestnávaní na krátkodobú jednoročnú zmluvu, čo môže ovplyvniť ich motiváciu. Navyše sú vyberaní osobne riaditeľmi škôl, čo v praxi znamená, že sú často vybraní na základe vzťahov s riadením školy, a nie na základe ich vzťahu s rómskymi rodičmi a žiakmi. (Európske centrum pre práva Rómov, *Stigmata*; Rómsky vzdelávací fond).

Medzi ďalšie opatrenia, ktoré by mohli ovplyvniť vzdelávanie Rómov, patria: rozvoj učňovského školstva a programy druhej šance pre žiakov, ktorí nemajú ukončené základné vzdelanie, poskytovanie štipendií na vyššie vzdelávanie prostredníctvom Úradu splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity s administratívnou podporou Nadácie otvorenej spoločnosti – Open Society Foundation, Bratislava; a poskytovanie vzdelania v menšinovom jazyku a kultúre, napríklad program rómskych štúdií na bilingválnom (slovenskoanglickom) gymnáziu v Bratislave, na súkromnom gymnáziu v Košiciach a Ghándího gymnáziu pre nadaných a talentovaných žiakov z rómskej menšiny vo Zvolene.

Mnohé z týchto aktivít však nie sú zahrnuté v časti slovenského ADP o vzdelávaní, v ktorom je len povrchno spomenutá potreba reforiem vo vzdelávaní, bez toho, aby boli upresnené nevyhnutné detaily efektívneho zásahu. Zámery a ciele sú pomenované len všeobecne. Napríklad zámer „zlepšiť výsledky rómskej populácie vo vzdelávaní“ uvádza jediný cieľ, aby „všetci rómski chlapci a dievčatá ukončili základnú školu“. APD vôbec neuvádza, akým spôsobom sa tieto všeobecné ciele budú naplňovať a nespomína komplexnosť problému, ani potrebu integrovaného prístupu.

2.2 Zamestnanosť

Štúdia Svetovej banky vydaná v roku 2005 odhaduje, že priemerná nezamestnanosť Rómov v roku 2004 bola 78,9 percenta (World Bank, *Quest for Equitable*

Growth), ale v mnohých väčších osadách je nezamestnanosť 100 percent.

Hlavné vládne stratégie zamestnanosti sa v prevažnej miere nezaoberajú priamo situáciou Rómov. Namiesto toho sa zameriavajú na širšiu kategóriu znevýhodnených skupín, ktorá zahŕňa ľudí s hendikepom, starších, čerstvých absolventov do 25 rokov, rodičov, ktorí sa starajú o tri a viac detí, a dlhodobo nezamestnané osoby. Skutočný dosah takýchto širokých stratégií na Rómov sa nesleduje, pretože na Slovensku neexistujú disagregované údaje podľa etnicity. Fond sociálneho rozvoja, štátom financovaná grantová agentúra, odhaduje, že približne tretina ňou poskytnutých financií bola použitá na programy zamerané na Rómov, ale nie je jasné, či tento odhad zahŕňa iba financie priamo pre Rómov, alebo financovanie širšej kategórie, ktorá zahŕňa aj Rómov.

Národné programy zamestnanosti, vypracované Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR, zahŕňajú odborné školenia, dotované pracovné miesta a projekty verejnoprospešných prác financované zo štátneho rozpočtu a z Európskeho sociálneho fondu. Informácie o aktuálnom počte Rómov, ktorí užívajú výhody týchto programov, nie sú dostupné.

Niektoré menšie špecifické programy sa explicitne orientujú na Rómov, prostredníctvom snahy zamestnať Rómov na vybraných postoch, ako sú napríklad pozície komunitných sociálnych pracovníkov alebo asistentov učiteľov, ale rozsah týchto programov je veľmi ohraničený. Navyše, niektoré rozsiahlejšie vládne programy zamestnanosti financované Európskym sociálnym fondom boli rozdelené medzi subposkytovateľov a subkontrahované na základe verejných súťaží, ako napríklad menšie projekty realizované externými organizáciami. Tieto menšie projekty mohli byť špecificky určené a ušité na mieru pre Rómov. V každom prípade aj v občianskom sektore boli vyvinuté iné dobré modely – ako napríklad niekoľko poradenských centier zamestnanosti s rómskymi pracovníkmi na východnom Slovensku, založených mimovládnu organizáciou Človek v tísi – tieto však vládne agentúry, ani vybraní subposkytovatelia, subkontraktori neprevzali.

Verejnoprospešné práce preto predstavovali pre Rómov najväčšiu príležitosť zamestnať sa. Práca získaná takýmto spôsobom má obvykle len krátkodobý charakter, preto čísla predstavujúce dlhodobo nezamestnaných zostávajú nezmenené.

Iné opatrenia mali tiež len obmedzený dosah: napríklad programy podpory drobného podnikania sa realizujú prostredníctvom Centier prvého kontaktu, Regionálnych konzultačných a informačných centier a Business Innovation Centers (všetky sponzoruje Ministerstvom hospodárstva SR). Podpora sa poskytuje na základe potreby a zahŕňa Rómov do širšej kategórie príjemcov, pričom skutočné počty rómskych žiadateľov sa nesledujú. Niektoré programy sa snažia o oživenie tradičných remesiel, ako je napríklad tkanie kobercov (projekt financovaný Equal Community Initiative v Prešove), ale príležitosti na rozvoj malého podnikania Rómov sú obmedzené. Mikrofinancovanie je dostupné len v malej miere – väčšinou prostredníctvom Nadácie Integra, v partnerstve so Citybank. Väčšina podnikateľských pôžičiek poskytuje komerčný bankový úver, ktorý je pre väčšinu Rómov nedostupný. Z iniciatívy mimovládnych organizácií vzniklo niekoľko neziskových podnikateľských inkubátorov, ale aj v tomto prípade je počet príjemcov výhod mimoriadne nízky.

Okrem toho, opatrenia navrhnuté ako pozitívne kroky majú niekedy opačný efekt. Napríklad grantová schéma Ministerstva pôdohospodárstva SR, ktorá preferuje rómskych žiadateľov, v niektorých lokalitách zväčšila napätie medzi Rómami a Nerómami. Dosah na rómskych príjemcov pomoci zatiaľ nie je známy.

Po mnohých debatách a viacerých nevydarených pokusoch prijalo Slovensko v roku 2004 antidiskriminačnú legislatívu, ktorej cieľom bolo harmonizovať domáce normy so smernicami Rady Európy v tejto oblasti. Prijatá legislatíva vo veľkej miere napĺňa požiadavky európskych nariadení, ale pre zamestnávateľov zostáva neznáma a musí sa ešte overiť v praxi. Prvý súdny prípad z pohľadu tohto zákona – prípad, vzťahujúci sa na prístup Rómov k štátnym bytom (obecným bytom) – sa dostal na súd až v auguste 2006 a autorom správy nie sú známe žiadne prípady, týkajúce sa zamestnanosti.

Časť APD, týkajúca sa zamestnanosti, obsahuje o niečo viac detailov o spôsoboch aplikovania všeobecných slovenských stratégií zamestnanosti znevýhodnených skupín na Rómov. Okrem prvého cieľa – poskytnúť antidiskriminačný tréning pracovníkom verejnej správy, väčšina z ostatných opatrení uvedených v APD sú takmer doslovné prepisy rôznych ustanovení obsiahnutých v národných stratégiách zamestnanosti vytvorených Ministerstvom práce, sociálnych vecí a rodiny SR. Nie sú tu uvedené žiadne osobitné

mechanizmy na zabezpečenie toho, aby sa zdroje dostali k rómskym príjemcom, alebo na zmeranie ich výsledného dopadu na Rómov.

2.3 Zdravie

Príčinou toho, že zdravotný stav Rómov je vo všeobecnosti horší než u zvyšku populácie, sú hlavne biedne hygienické podmienky a život v izolovaných osadách bez prístupu k zdravotnej starostlivosti. Navyše, poskytovatelia zdravotnej starostlivosti na Slovensku Rómov často diskriminujú a dokonca ich v zdravotníckych zariadeniach segregujú od ostatných pacientov. Záchraná služba sa často zdráha ísť do rómskej komunity, čo má niekedy tragické následky.

Za týchto podmienok pôsobia opatrenia uvedené v časti o prioritnej oblasti zdravia APD – zahŕňajúce epidemiologickú štúdiu, niekoľko informačných kampaní v rómskych komunitách a dočasné najímanie zdravotníckych asistentov – až žalostne nedostačujúco. Zdá sa, že za najdôležitejšiu oblasť, do ktorej by vláda mala zasiahnuť, považujú neinformovanosť Rómov v otázkach zdravia, a ani povrchne sa nezaoberajú veľmi rozšíreným problémom diskriminácie Rómov v systéme zdravotníctva.

Všetci obyvatelia s trvalým miestom pobytu na Slovensku majú prístup k hradeniu zdravotnej starostlivosti. Lenže Rómovia, ktorí nemajú oficiálne zaregistrované trvalé bydlisko (ako v prípade Rómov žijúcich v nelegálnych osadách), alebo ktorým chýbajú iné osobné doklady, majú s prístupom k službám v systéme zdravotníctva problém. Navyše, až do septembra 2006 poplatky za návštevu lekára a iné výdavky platené v hotovosti stavali niekedy pred chudobných, vrátane Rómov, neprekonateľné prekážky v dostupnosti zdravotníckych služieb. V septembri 2006 však tento platobný systém nahradil malý poplatok v rovnakej výške 60 Sk výlučne za ošetrovanie na pohotovosti a poplatok 5 Sk za lieky a výživové doplnky.

Hoci boli na Slovensku v posledných rokoch prijaté niektoré programy, zamerané na zlepšenie zdravia veľkého množstva znevýhodnených skupín, teoreticky vrátane Rómov, zatiaľ sa ich pozitívny dosah na Rómov nepreukázal. Programov zameraných špecificky na Rómov bolo len niekoľko a tie sa zaoberali zväčša iba osobnou hygienou a čistotou životného prostredia.

Preto Úrad splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity rozbehol v roku 2005 projekt zameraný na odstránenie 50 osád a Ministerstvo práce, sociálnych vecí a rodiny SR financuje v niektorých rómskych komunitách vybudovanie zariadení osobnej hygieny a pracovní.

Projekt PHARE, zameraný na zlepšenie prístupu k zdravotnej starostlivosti vo vybraných lokalitách s vysokým počtom rómskej populácie na Slovensku, sa uskutočnil v rokoch 2004 až 2006 (Prehľad). Projekt pozostával z niekoľkých častí. Prvou bolo vyškolenie zdravotníckych terénnych pracovníkov, ktorí pôsobili ako zdravotní asistenti a pomáhali pri vzdelávaní v prevencii a očkovacích programoch, ako aj pri registrácii Rómov bez zdravotného poistenia v rámci slovenského systému zdravotného poistenia. Druhou časťou programu bolo založenie ôsmich malých zdravotníckych centier v oblastiach s obmedzeným prístupom k zariadeniam zdravotnej starostlivosti. Program má tiež zabezpečiť mobilné zdravotné jednotky (sanitky) v oblastiach s vysokým počtom Rómov, ktoré sa nenachádzajú v blízkosti bežných zariadení zdravotníckej starostlivosti; táto časť programu ešte čaká na realizáciu. Očakáva sa, že podobný program, vypracovaný zástupcami verejného zdravotníctva v spolupráci s Úradom splnomocnenkyne pre rómske komunity, sa uskutoční v roku 2007.

2.4 Bývanie

Prevažná väčšina slovenských Rómov žije v podpriemerných podmienkach, často v nelegálnych osadách na okrajoch miest alebo vo vnútromestských getách. Vo väčšine takýchto osád chýba základná infraštruktúra, ako sú cesty, kanalizácia alebo elektrina. Tieto osady sú často vylúčené aj z poskytovania iných verejných služieb a verejnej dopravy. Prevažujú environmentálne riziká. Tieto oblasti sú často umiestnené v záplavových zónach a pitná voda je často kontaminovaná toxickým odpadom (Európske centrum pre práva Rómov, *Written Comments; Zoon, On the Margins*).

V jednom dobre medializovanom prípade osady Patoračka pri Rudňanoch, sú domy umiestnené priamo na pozemku bývalej bane, kontaminovanom ortuťou. Podľa informácie poskytnutej Úradom splnomocnenkyne vlády pre rómske komunity na účely tejto správy, podporila vláda v rokoch 2001 až 2006

výstavbu 58 nových bytov pre 495 obyvateľov tejto osady; ale 150 obyvateľov ešte stále býva v environmentálne rizikovej oblasti.

Napriek pokusom o vyriešenie tohto problému, zostáva situácia marginalizovanej skupiny rómskej populácie, pokiaľ ide o bývanie, alarmujúca. Je to spôsobené rozsahom tohto problému (podľa Ministerstva pre výstavbu a regionálny rozvoj je potrebné postaviť 4 000 nových bytov na pokrytie potrieb Rómov žijúcich v nevhodných podmienkach v osadách), a obmedzeným vplyvom vlády na konanie miestnych samospráv v otázkach bývania.

Vzhľadom na získavanie komplexných údajov o podmienkach bývania Rómov v jednotlivých slovenských regiónoch, ich potrebách a prístupe miestnych autorít k riešeniu rómskych problémov navrhol a financoval Úrad splnomocnenkyne vlády pre rómske komunity sociografické zmapovanie rómskych komunít (Inštitút pre verejné otázky, Atlas rómskych komunít). Výsledky prieskumu využívajú poverené ministerstvá pri tvorbe stratégií pre rómske komunity. Vláda teda prijala viaceré programy, zamerané na zlepšenie podmienok bývania Rómov, ale ich implementácia miestnymi samosprávami je obmedzená a problematická.

Vládne opatrenia, ktoré mali napríklad podporovať renováciu obydli, sa využívali na násilné vysťahovanie Rómov z budov v centrách miest a na ich premiestnenie na predmestia. V jednom prípade, prostredníctvom nesprávnej interpretácie legislatívy, týkajúcej sa bezpečnosti stavieb, boli vysťahovaní takmer všetci Rómovia z centra Prešova do novovybudovaného geta na okraji mesta. Byty, predtým obývané Rómami, boli následne renovované a zmenené na nadštandardné bytové jednotky. Vzhľadom na podobné zneužívanie a skutočnosť, že sa v slovenskom APD na opatrenia spojené s renováciou budov – „vyšší štandard bývania pre Rómov v mestských aglomeráciách“ – neviažu žiadne finančné prostriedky, sú oprávnené dôvody pochybovať o tom, či vláda skutočne naplní svoj záväzok uzákoniť opatrenia, tak ako boli sformulované.

Počet nútených vysťahovaní v posledných rokoch prudko stúpol. Čiastočne ich umožnila novela Občianskeho Zákonníka z roku 2001, ktorá oslabila pozíciu nájomníkov v štátnych bytoch. Na vysťahovanie už nie je potrebný súdny príkaz, povinnosť miestnych úradov zabezpečiť náhradné bývanie sa výrazne obmedzila a nájomníkov, ktorí meškajú s platením nájomného alebo za dodávku služieb, je možné jednoduchšie

vystáňovať, bez povinnosti poskytnúť im náhradné bývanie. Nezamestnaní Rómovia sa preto často ocitnú na ulici – a je dôvodné podozrenie na nekalé praktiky, týkajúce sa nadhodnoteného účtovania za služby pre rómskych nájomníkov, aby sa pokryli dlhy a straty dodávateľských spoločností (Európske centrum pre práva Rómov, *Written Comments*).

V posledných rokoch boli postavené pre Rómov aj nové domy. Podľa informácie poskytnutej Úradom splnomocnenkyne pre rómske komunity na účely tejto správy, Ministerstvo výstavby a regionálneho rozvoja SR financovalo v rokoch 2001 – 2006 výstavbu 1 793 bytov v 68 miestnych samosprávach. Napriek tomu sú pochybnosti o kvalite a primeranosti týchto bytov. Kvôli výhodnej miere podpory, má väčšina postavených bytov rozlohu 40 m², čo je pre väčšinu rómskych rodín príliš málo. Ešte horšie je, že minimálny štandard, ktorý bol už podľa názvu pôvodného vládneho programu „bývanie nižšieho štandardu“, je aj tak nepochopiteľne nízky, a ustavične sa znižuje. V čase písania tejto správy zahŕňal minimálny štandard v byte len tečúcu studenú vodu, bez kúpeľne alebo kúrenia.

Navyše bol tento program podrobený kritike za zvyšovanie segregácie a vytváranie nových rómskych get, čo najďalej od majoritnej populácie. Jeden z najnehoráznejších príkladov poskytuje obec Letanovce, ktorá vystáňovala Rómov do novovybudovanej časti, tak ďaleko od centra obce, že hraničí so susednou obcou, a vystáňovaní Rómovia sa tak stali de facto, ak aj nie de iure, jej obyvateľmi. (European Roma Rights Centre, *Written Comments*).

Realizovali sa aj programy na zlepšenie infraštruktúry v rómskych osídleniach a segregovaných osadách. Predstavitelia vlády sa v rozhovoroch, ktoré poskytli na účely tejto správy vyjadrili, že v období rokov 2000 až 2006 slovenská vláda poskytla približne 5 miliónov eur na stavbu kanalizačných sietí, prístupových ciest atď., približne v 100 lokalitách obývaných Rómami. PHARE program 2001 na zlepšenie infraštruktúry v rómskych osadách poskytol tiež približne 16,7 milióna eur na podobné projekty v 29 okresoch. Objavili sa však kritické hlasy, pokiaľ ide o kvalitu práce na miestnej úrovni, Rómovia sa sťažovali hlavne na to, že mnohé verejné siete boli vybudované len pro forma, často na hraniciach osád, čo sťažilo ich dostupnosť pre väčšinu zamýšľaných užívateľov.

Ďalším problémom APD je, že spomína legalizáciu osád a vyjasnenie majetkových otázok, ale neráta so žiadnym financovaním týchto aktivít. Predpis z roku 2003 tiež umožňuje výmenu majetku a inú kompenzáciu pre vlastníkov pôdy. Bol zaznamenaný istý pohyb v tejto oblasti – niekoľko osád bolo legalizovaných, zväčša z iniciatívy Úradu splnomocnenkyne vlády SR pre rómske komunity. Slovenská vláda zadala Ministerstvu pôdohospodárstva SR úlohu vytvoriť podmienky pre legalizáciu nelegálnych osád. Ministerstvo pôdohospodárstva SR však nevytvorilo celonárodnú stratégiu, pretože nelegálne osady je možné legalizovať iba na miestnej úrovni, často len so zapojením a na základe súhlasu súkromných vlastníkov pôdy.

Použité zdroje

Všeobecné

Bell, Mark et al., *Comparative Analysis: Developing Anti-Discrimination Law in Europe* (2006), dostupné z <http://www.migpolgroup.com/documents/3640.html>.

Council of Europe (Rada Európy), *Housing of Roma in Central and Eastern Europe: Facts and Proposals*, paper prepared by Samuel Delepine (2006), dostupné z : http://www.coe.int/t/dg3/romatravellers/documentation/housing/HousingofRomaMay2006_en.asp.

Dzeno Association, *Forced Out: The Problem of Roma Evictions in Europe* (2006), dostupné z http://www.dzeno.cz/docs/Evictions_Report_Eng.doc.

Dzeno Association, *The Position of Roma in Economy* (2005), dostupné z http://www.dzeno.cz/?r_id=234.

EUMAP/Open Society Institute, *Equal Access to Quality Education for Roma, Volume 1: Bulgaria, Hungary, Romania, Serbia* (2007), dostupné z http://www.eumap.org/topics/minority/reports/roma_education/report/vol1.pdf.

European Commission (Európska komisia), *The Situation of Roma in an Enlarged European Union* (2004), dostupné z http://ec.europa.eu/employment_social/publications/2005/ke6204389_en.html.

European Roma Rights Centre (Európske centrum pre práva Rómov), *Ambulance Not on the Way: The Disgrace of HealthCare for Roma in Europe* (2006), dostupné z <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=2632>.

European Roma Rights Centre (Európske centrum pre práva Rómov), *Stigmata: Segregated Schooling of Roma in Central and Eastern Europe. A Survey of Patterns of Segregated Education of Roma in Bulgaria, the Czech Republic, Hungary, Romania, and Slovakia* (2004), dostupné z <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=1892>.

European Roma Rights Centre (Európske centrum pre práva Rómov), *The Glass Box: Exclusion of Roma from Employment* (2007), dostupné z <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=2727>.

European Roma Rights Centre (Európske centrum pre práva Rómov), *The Impact of Legislation and Policies on School Segregation of Romani Children: A Study of Anti-Discrimination Law and Government Measures to Eliminate Segregation in Education in Bulgaria, Czech Republic, Hungary, Romania and Slovakia* (2007), dostupné z <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=2743>.

Holtmaat, Rikki, *Catalysts for Change? Equality Bodies According to Directive 2000/43/EC—Existence, Independence, and Effectiveness* (2006), dostupné z <http://www.migpolgroup.com/documents/3642.html>.

Human European Consultancy and Migration Policy Group, *Comparative Analyses on National Measures to Combat Discrimination*, edited by McColgan, Aileen et al. (2006), dostupné z http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/stud/mapstrand1_en.pdf.

Network Public Health Program/Open Society Institute, *Mediating Romani Health: Policy and Program Opportunities* (2005), dostupné z http://www.soros.org/initiatives/health/focus/roma/articles_publications/publications/romani-health_20051201.

Public Interest Law Initiative, *Separate and Unequal: Combating Discrimination against Roma in Education. A Source Book* (2004), dostupné z <http://www.pili.org/en/content/view/350/53/>.

Ringold, Dena et al., *Roma in an Expanding Europe: Breaking the Poverty Cycle* (Washington, D.C.: TheWorldBank, 2004), dostupné z <http://www.ingentaconnect.com/content/wb/1489/2004/00000001/00000001/art00001>.

UNDP, *At Risk: Roma and the Displaced in Southeast Europe* (2006), dostupné z http://europeandcis.undp.org/?menu=p_cms/show&content_id=A3C29ADB-F203-1EE9-BB0A277C80C5F9F2.

UNDP, *Faces of Poverty, Faces of Hope: Vulnerability Profiles of Roma Population in Decade of Roma Inclusion Countries* (2005), dostupné z <http://vulnerability.undp.sk/>.

United Nations, *Millenium Development Goals* (2000), dostupné z <http://www.un.org/millenniumgoals/>.

Zoon, Ina, *On the Margins: Roma and Public Services in Romania, Bulgaria, and Macedonia (With a Supplement on Housing in the Czech Republic)* (New York: Open Society Institute, 2001).

Slovensko

Bell, Mark et al., *Comparative Analysis: Developing Anti-Discrimination Law in Europe* (2006), dostupné z <http://www.migpolgroup.com/documents/3640.html>.

EUMAP/Open Society Institute, *Rights of People with Intellectual Disabilities: Access to Education and Employment—Slovakia* (2005), dostupné z <http://www.eumap.org/group1/silva2/topics/inteldis/index>.

European Roma Rights Centre (Európske centrum pre práva Rómov), *Ambulance Not on the Way: The Disgrace of HealthCare for Roma in Europe* (2006), dostupné z <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=2632>.

European Roma Rights Centre (Európske centrum pre práva Rómov), *Stigmata: Segregated Schooling of Roma in Central and Eastern Europe. A Survey of Patterns of Segregated Education of Roma in Bulgaria, the Czech Republic, Hungary, Romania, and Slovakia* (2004), dostupné z <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=1892>.

European Roma Rights Centre (Európske centrum pre práva Rómov), *The Glass Box: Exclusion of Roma from Employment* (2007), dostupné z <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=2727>.

European Roma Rights Centre (Európske centrum pre práva Rómov), *The Impact of Legislation and Policies on School Segregation of Romani Children: A Study of Anti-Discrimination Law and Government Measures to Eliminate Segregation in Education in Bulgaria, Czech Republic, Hungary, Romania and Slovakia* (2007), dostupné z <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=2743>.

European Roma Rights Centre (Európske centrum pre práva Rómov), *Written Comments Concerning the Slovak Republic for Consideration by the United Nations Committee on Economic, Social and Cultural Rights*, dostupné z <http://www.errc.org/cikk.php?cikk=2138>.

Vláda Slovenskej republiky, *Akčný plán Dekády*, dostupné z <http://www.romadecade.org/index.php?content=1>.

Human European Consultancy and Migration Policy Group, *Comparative Analyses on National Measures to Combat Discrimination*, edited by McColgan, Aileen et al. (2006), dostupné z http://ec.europa.eu/employment_social/fundamental_rights/pdf/pubst/stud/mapstrand1_en.pdf.

Inštitút pre verejné otázky, *Atlas rómskych komunit na Slovensku, detaily projektu* dostupné z http://www.ivo.sk/buxus/generate_page.php?page_id=3835.

Prehľad projektov PHARE, dostupný na http://www.government.gov.sk/english/dokumenty_zoznam.php3?id_stranky=21.

Roma Education Fund (Rómsky vzdelávací fond), *Advancing Education of Roma in Slovakia: Country Assessment and the Roma Education Fund's Strategic Directions* (2007), dostupné z <http://romaeducationfund.hu/>

Salner, Andrej (editor), *Roma Children in Slovak Education System* (Bratislava: Slovak Governance Institute, 2005).

World Bank (Svetová banka), *The Quest of Equitable Growth in the Slovak Republic: A World Bank Living Standards Assessment*, Policy Note 1 (2005), dostupné z <http://siteresources.worldbank.org/INTSLOVAKIA/Resources/PolicyNote1.pdf>.

UNDP, *Faces of Poverty, Faces of Hope: Vulnerability Profiles of Roma Population in Decade of Roma Inclusion Countries* (2005), dostupné z <http://vulnerability.undp.sk/>.

Vašečka, Michal a kol. (editors), *Cacipen pal o Roma: Súhrnná správa o Rómoch na Slovensku* (Bratislava, Inštitút pre verejné otázky, 2003).

Zoon, Ina, *On the Margins: Roma and Public Services in Slovakia* (New York: Open Society Institute, 2001).

DecadeWatch je prvým vyhodnotením vládnych aktivít v rámci Dekády začleňovania rómskej populácie 2005–2015.

Vzhľadom na to, že Dekáda chce zapojiť Rómov do samotného procesu inklúzie, táto analýza, ktorá hodnotí obdobie od začiatku Dekády v roku 2005 do konca roka 2006, bola spracovaná koalíciou rómskych neziskových organizácií a aktivistov zo všetkých krajín zúčastňujúcich sa na Dekáde.

DecadeWatch je príspevkom rómskych aktivistov k tomu, aby projekt Dekády začleňovania rómskej populácie dopadol úspešne.

Správu DecadeWatch podporili Open Society Institute a Svetová banka.

www.decadewatch.org